

Szkoły STO wychowują (zarys programu)

Praca zbiorowa pod kierunkiem dr Anny Okońskiej-Walkowicz

SPOŁECZNE TOWARZYSTWO OŚWIATOWE

Warszawa 2014

Redakcja i korekta: Maria Prosińska-Jackl

Projekt okładki: PURE THING. / purething.pl

Skład: Rafał Kaczyński

© Copyright by Społeczne Towarzystwo Oświatowe
Wydanie I, 2014

Wydawca: Społeczne Towarzystwo Oświatowe, Warszawa, ul. Nowy Świat 39
tel. +48 22 826 78 64; biuro@sto.org.pl
www.sto.org.pl

SPIS TREŚCI

Słowo wstępne	7
I. Szkoły STO wychowują. Założenia programowe i historia tworzenia koncepcji – Anna Okońska-Walkowicz.....	8
II. Program wychowawczy szkoły STO – Jarosław Pytlak.....	11
III. Triada wartości w wychowaniu: odpowiedzialność, współuczestnictwo, dzielność. Proponowane działania w szkołach STO – Jarosław Pytlak z zespołem	16
IV. Szkoła STO jako miejsce zaspokajania potrzeb psychicznych szkolnych społeczności: rodziców, nauczycieli i uczniów – Anna Okońska-Walkowicz	20
V. Sugerowany wizerunek absolwenta szkoły STO na poszczególnych etapach kształcenia – zespół	33
Wizerunek absolwenta I etapu szkoły podstawowej.....	35
Wizerunek absolwenta II etapu szkoły podstawowej.....	41
Wizerunek absolwenta gimnazjum.....	46
Wizerunek absolwenta liceum.....	52
VI. Kompetencje i rola wychowawców klas – Anna Okońska-Walkowicz	59
VII. Ocenianie zachowania – Beata Wróbel-Zawadzka	63
VIII. Od edukacji <i>pouczania</i> w kierunku szkoły <i>umożliwiania</i> – Witold Kołodziejczyk	65
IX. Autorzy	68

00-029 Warszawa, ul. Nowy Świat 39
 tel. 22 826 78 64, 22 828 88 57
 faks 22 826 78 03
 e-mail: biuro@sto.org.pl
 nr konta: Getin Bank S.A.
 62 1560 0013 2365 2376 6000 0005
 NIP 525-16-42-603
 REGON 001391959

Uchwała nr 1288/14
Zarządu Głównego Społecznego Towarzystwa Oświatowego
z dnia 17 listopada 2014 r.
w sprawie rekomendacji zarysu programu pt. „Szkoły STO wychowują”
do stosowania w szkołach Społecznego Towarzystwa Oświatowego

Zarząd Główny Społecznego Towarzystwa Oświatowego działając na podstawie art. 29 ust. 2 pkt 1 statutu STO postanawia, co następuje:

1. Zarys programu pt. „Szkoły STO wychowują” (opracowany przez zespół pod kierunkiem dr Anny Okońskiej-Walkowicz) przyjmuje się za podstawę jednolitych działań wychowawczych stosowanych w szkołach STO i rekomenduje się ten program szkołom i kołom Towarzystwa do stosowania w praktyce.
2. Zarys programu pt. „Szkoły STO wychowują”, jako prezentacja kierunkowych wskazań i celów wychowania, może być rozwijany i wzbogacany w każdej szkole zgodnie z wiedzą i doświadczeniem jej dyrektora, zespołu nauczycielskiego i środowiska STO.
3. Oddziaływania wychowawcze w żadnej ze szkół STO nie powinny być co do zasady sprzeczne z rekomendowanym zarysem programu.
4. Zarząd Główny STO będzie przyjmować wszelkie uwagi i uzupełnienia odnoszące się do rekomendowanego zarysu programu. Po akceptacji (poprzedzonej analizą i konsultacjami wśród wychowawców STO) zostaną one włączone do tekstu, tak by program rozwijał się razem ze szkołami Towarzystwa.
5. Zarys programu pt. „Szkoły STO wychowują” zostanie udostępniony każdej szkole i każdemu kołu STO; tekst będzie też do pobrania na stronie internetowej Towarzystwa.
6. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Prezes
 Społecznego Towarzystwa Oświatowego

dr Anna Okońska-Walkowicz

Uzasadnienie

Zarys programu pt. „Szkoły STO wychowują” stanowi realizację postanowień zawartych w Strategii Społecznego Towarzystwa Oświatowego na lata 2011-2016, przyjętej przez X Zwyczajny Krajowy Zjazd Delegatów STO w Warszawie w dniach 20-21 kwietnia 2013 roku. Odpowiada postanowieniom części I Strategii, a szczególnie jej następujących punktów:

2. *Podjęcie działań na rzecz zwiększenia kapitału społecznego Polaków (działania na rzecz innych, innowacyjność, przedsiębiorczość, wartości, poziom zaufania itp.);*
- 4a. *Propagowanie dorobku STO w dziedzinie wychowania, nauczania i zarządzania placówkami oświatowymi, np.: tworzenie przez Zarząd Główny banku dobrych praktyk edukacyjnych i wychowawczych;*
6. *Wypracowanie wspólnych elementów programów wychowawczych dla szkół STO.*

Słowo wstępne

Przedstawiony w niniejszej publikacji zarys programu wychowawczego szkół STO jest w równym stopniu wynikiem wieloletniej obserwacji, co usystematyzowanym zbiorem wskazań skierowanym ku przyszłości. W imieniu swoim i całego Zarządu Głównego STO proszę o stosowanie go w codziennej praktyce wszystkich naszych szkół. Jest w nim zawarta istota misji STO i kluczowy element naszej strategii. Proszę o głęboką refleksję towarzyszącą wdrażaniu tego programu, zarówno tam, gdzie praktykowany jest od dawna, jak i tam, gdzie w pewnym stopniu będzie nowością. Proszę też o podzielenie się ze mną i z innymi Autorami każdą myślą, która mogłaby ten program udoskonalić. Pragnąc ułatwić Państwu systemowe wdrażanie programu w szkołach, będziemy systematycznie organizować szkolenia dla wychowawców klas.

Dziękuję wszystkim, którzy przyczynili się do powstania niniejszej publikacji i pomogli mi w pracy. Przede wszystkim znakomitym wychowawcom, których dorobek od dawna domagał się usystematyzowania i utrwalenia. Ich wybitnym reprezentantem jest Jarosław Pytlak, który nie dość, że doskonale wychowuje, to jeszcze potrafi swoje działania profesjonalnie opisać. Za cenny udział merytoryczny jestem wdzięczna Beacie Wróbel-Zawadzkiej i Witoldowi Kołodziejczykowi. Słowa uznania należą się uczestnikom Wakacyjnej Szkoły STO, którzy w rozmowach i dyskusjach wpłynęli na mnie inspirująco, a następnie opracowali wizerunki absolwentów. Dziękuję członkom Zarządu Głównego, którzy wspierali mocno pomysł niniejszej publikacji, Marii Prosińskiej-Jackl, która zadbała o przejrzystość i poprawność językową tekstu, oraz pracownikom Biura STO, którzy doprowadzili rzecz do szczęśliwego finału pod względem technicznym i produkcyjnym.

dr Anna Okońska-Walkowicz

Anna Okońska-Walkowicz

Szkoły STO wychowują. Założenia programowe i historia tworzenia koncepcji

Środowisko STO wspólnie tworzy organizację, która związana jest z zakładaniem i prowadzeniem szkół społecznych słynących z wysokiej jakości nauczania. Analizując rankingi szkół powstałe na podstawie wyników egzaminów zewnętrznych czy edukacyjnej wartości dodanej, z przyjemnością stwierdzamy, że w każdej miejscowości ranking otwiera szkoła Społecznego Towarzystwa Oświatowego. Jesteśmy z tego faktu dumni, gdyż jest to wymierny wskaźnik staranności procesu nauczania.

Dla rodziców obecnych i przyszłych uczniów to bardzo ważna wskazówka dotycząca szkolnej edukacji, jeden z powodów, dla których wybierają nasze szkoły. Jeśli jednak wnikliwie zbadamy przyczyny wyboru miejsca edukacji dzieci przez współczesnych rodziców, stwierdzimy, że niejednokrotnie cenniejsze niż wysoka jakość nauczania jest dla nich poważne podejście szkół STO do procesu wychowania. Nacisk na wychowanie – szczególnie w pierwszych trzech etapach kształcenia – stanowi bardzo często przewagę konkurencyjną naszych szkół na bogatym w konkurencję rynku edukacyjnym. Jeżeli ją przegrywamy w pewnych miastach, to ze szkołami wyznaniowymi, które jeszcze mocniej niż STO podkreślają swoje zaangażowanie w proces wychowania uczniów oraz spójność celów i działań.

Zamierzenia i nadzieje założycieli STO okazują się stale aktualne i mimo upływu ćwierćwiecza nadal harmonizują z oczekiwaniami rodziców. Tak więc, zgodnie z Deklaracją Programową z 1989 r., kierując się „naturalną troską rodziców o jak najlepsze wychowanie własnych dzieci” oraz „w poczuciu odpowiedzialności za wychowanie przyszłych pokoleń” podejmujemy temat wychowania, próbując określić go na nowo.

Dla mnie jako autorki (a zarazem redaktora prowadzącego niniejszej publikacji) ta idea jest szczególnie ważna. Sądzę, że właśnie od wychowania zależy w następnych pokoleniach perspektywa wysokiej jakości życia, powodzenia w pracy i kontaktach międzyludzkich. Staranne wychowanie jest podstawą rozwoju osoby ku wartościom, daje siłę do wytrwania w nich, uczy sprawności i inicjatywności. Przede wszystkim zaś stwarza dobre perspektywy na przyszłość, ponieważ sprzyja budowaniu solidarności społecznej i odpowiedzialności za siebie i innych – za Polskę, a nawet cały świat.

W większości szkół STO funkcjonują programy oddziaływań wychowawczych, co zresztą jest wymogiem formalnym każdej szkoły o uprawnieniach publicznych. Diagnoza wynikająca z wizyt doradczych pokazała, że zdecydowana większość naszych szkół stawia na wychowanie. Pomimo to, a może właśnie dlatego, pojawiła się wśród nauczycieli i działaczy STO tęsknota za stworzeniem wspólnego programu oddziaływań wychowawczych. Program taki może

stanowic pomoc dla szkoly w ciekawym, profesjonalnym prezentowaniu swojej wychowawczej roli oraz moze zapewnic w tym zakresie wieksza niz do tej pory skutecznosc. Podjeto te inicjatywe takze po to, aby wzmocnic tozsamosc naszych szkoly, mocniej je zintegrowac, a takze skupiac liderow i pracownikow wokoly szczytnej idei dobrego wychowywania pokoleni.

Podstawa do opracowania programu – pn. **Szkoly STO wychowuja** – jest zapis w Strategii Spolecznego Towarzystwa Oswiatowego na lata 2011-2016, uchwalonej przez X Zwyczajny Walny Zjazd STO. Jej pierwszy punkt brzmi: „STO jest rozpoznawalna organizacja obywatelska podejmujaca inicjatywy zwiazane z rozwojem spolecznostwa opartego na wiedzy i z doskonaleniem jakosci edukacji”. Za jeden ze sposobow osiagniecia tego celu strategicznego uznano: „Wypracowanie wspolnych elementow programow wychowawczych dla szkoly STO” (punkt 6 dokumentu).

Niniejsze opracowanie aspiruje do takiego potraktowania tematu. Znajduja sie w nim omowienia kwestii zwiazanych z wychowaniem, wystepujacych w pracy wszystkich naszych placowek. Omowienia te zawieraja wybrane przez autorow propozycje rozwiazan, ktore powinny wejsc do codziennej praktyki naszych szkoly, jezeli maja one byc dobrym miejscem wszechstronnego rozwoju dzieci i mlodzi. Autorom propozycji przyzwiecala wiernosc ideom, jakie towarzyszyly zalozytelom naszego stowarzyszenia. Jestem przekonana, ze zapewnia jego wieksza spojnosc.

Najcenniejsze z punktu widzenia Strategii STO jest okieslenie w programie trzech wartosci, do ktorych chcemy przyblizac naszych uczniow. Wartości te to: **odpowiedzialnosc, uspolectnienie i dzielnosc**. Ich wybor wynika zarowno z Deklaracji Programowej STO, jak i z misji Spolecznego Towarzystwa Oswiatowego. Wybor konkretnych slow, tj. trzech terminow okreslajacych sedno idei wychowawczej STO, jest wynikiem pracy dyrektorow i nauczycieli wychowawcow naszych szkoly, przy pelnej akceptacji ZG STO. Odpowiedzialnosc, uspolectnienie i dzielnosc beda kanwa wspolnych wychowawczych przedsiwziec w poszczegolnych szkołach i w calym Towarzystwie, przedmiotem wspolnych dzialan, szkoleni i projektow, naszym glownym celem.

Mocna stroną dokumentu jest tez uzgodniona definicja wychowania, ktorej upowszechnianie w szkolnych spolecznosciach uporzadkuje myslenie o wychowaniu w szkołach STO, pomoze usytuowac nauczyciela i rodzicow w tym procesie oraz pokaże niepodwazalne znaczenie uczniowskich doswiadczeni i ich autorskich dzialan. Pozwoli odkryc znaczenie szkolnych programow deklarowanych, a takze tych ukrytych. Definicja ta zostala zaczerpnieta z ciekawego opracowania *Principles of Modern Education* i brzmi nastepujaco:

Wychowanie jest to proces towarzyszenia danej osobie w poddawaniu sie wlasciwym, niezbędnym doswiadczeniom i takim organizowaniu tych doswiadczeni, by nadawaly znaczenie dzialaniom zyciowym.

R.L. Pounds, R.L. Garretson *

* R.L. Pounds, R.L. Garretson, *Principles of Modern Education*, cyt. za: S. Kuczkowski, *Strategie wychowawcze*, Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy, Krakow 1985.

Definicja mówi, że zarówno rodzice, jak i nauczyciele towarzyszą rozwojowi dziecka, wspierają je w osobistym rozwoju, inspirują do pracy nad sobą oraz organizują doświadczenia bądź nadają znaczenie tym doświadczeniom, które przynosi życie i napotkani ludzie. Kluczem do zmian rozwojowych są przeżyte doświadczenia osobnicze.

Program oddziaływań wychowawczych będzie zatem m.in. opisem działań, w których uczestnictwo może stanowić dla ucznia doświadczenie stymulujące rozwój. Autorska realizacja bądź kreatywne prowadzenie takich działań będzie dla ucznia okazją do samopoznania, źródłem pozytywnego obrazu samego siebie lub sposobnością do budowania postaw i nabywania kompetencji.

W szkołach STO odbywa się mnóstwo działań, których celem jest tworzenie wizerunku szkoły, przyciągnięcie uwagi kandydatów, uatrakcyjnienie pobytu uczniów w szkole. Zdarza się, że ten ogrom trudnych organizacyjnie przedsięwzięć zajmuje dyrekcji szkoły i nauczycielom dużo czasu. Często jednak na pytanie, po co to robią, usłyszelibyśmy odpowiedź, że po to, aby wzbogacić szkolną ofertę, zapewnić dobrze zorganizowany czas wolny dzieciom i młodzieży bądź pozyskać zainteresowanie rodziców.

W dobrej szkole STO ma być jednak inaczej. Tylko takie przedsięwzięcia mają sens, które nakierowane są na rozwój każdego ucznia i to nie w ujęciu ogólnikowym, ale polegającym na kształtowaniu precyzyjnie określonych postaw czy kompetencji. Dla tej sprawy powstały nasze szkoły! Dla staranności w tym zakresie warto poświęcić każdą ilość czasu. Wszyscy, którzy realizują przedsięwzięcia wychowawcze, muszą mieć świadomość owych celów, aby każdy element podejmowanych działań służył rozwojowi młodego człowieka.

Przy okazji owe przedsięwzięcia mogą być i bardzo ambitne, i oryginalne, i budujące przewagę na rynku edukacyjnym. Przede wszystkim jednak powinny być zaplanowanym w programie szkoły, przemyślanym sposobem rozwoju uczestniczących w nich osób, a ich animatorzy winni zawsze pamiętać o tym, dlaczego je podejmują, jaką część założonych celów wychowania czy celów dydaktycznych w ten sposób realizują.

Mam głęboką nadzieję, że program **Szkoły STO wychowują** będzie służył pomocą Zarządom Kół do profesjonalnego monitorowania procesu wychowawczego w szkołach, dla których są organami prowadzącymi, pomoże nauczycielom (w tym zwłaszcza wychowawcom), a przede wszystkim dyrektorom naszych szkół w planowaniu i ewaluacji pracy. Myślę, że okaże się szczególnie przydatny wtedy, kiedy zatrudniany jest nowy nauczyciel, a brakuje czasu na wprowadzenie go w kulturę organizacyjną szkoły, w realizowane programy i wyznaczone cele. Program pomoże też dyrektorowi w zaprezentowaniu sposobów prowadzenia procesu wychowawczego rodzicom, którzy zamierzają zapisać do szkoły swoje dziecko.

Program **Szkoły STO wychowują** powinien ułatwić systemowe zarządzanie każdą szkołą Społecznego Towarzystwa Oświatowego i wesprzeć wszystkich, dla których jest przeznaczony, w szczytnym dziele wychowywania pokoleń.

Jarosław Pytlak

Program wychowawczy szkoły STO

Wprowadzenie

Trudno przecenić rolę, jaką w polskiej oświacie przypisuje się nauczycielom. Widać ją doskonale w treści aktów prawnych, publicystyce, a także w ofercie szkoleniowej rozmaitych ośrodków doskonalenia. W lepszej pracy nauczycieli upatruje się motoru postępu w edukacji. Mają oni prowadzić atrakcyjne zajęcia, odkrywać talenty, kształcić olimpijczyków, dążyć do jak najlepszych wyników uczniów na egzaminach zewnętrznych, skutecznie wspierać dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Długo by wymieniać, co jeszcze...

W myśl takiego poglądu funkcjonowanie szkoły przedstawia się jako suma jednostkowych aktywności zatrudnionych w niej nauczycieli. Istnieją, co prawda, różne formy pracy zespołowej, swoje kompetencje ma rada pedagogiczna, zespoły przedmiotowe, ale to, co najważniejsze w szkole, dzieje się wokół każdego stanowiska pedagogicznego z osobna. Takie podejście rozpowszechniło się w minionym ćwierćwieczu jako reakcja na model szkoły z czasów PRL-u, kiedy nauczyciel stanowił zaledwie trybik w wielkiej maszynie zaprogramowanej na tworzenie nowego, socjalistycznego człowieka. Jego zadaniem było wówczas dokładne realizowanie obowiązujących wytycznych, zarówno w dziedzinie programu, jak i metodyki pracy. Obecny stan rzeczy jest z pewnością lepszy, choćby z tego powodu, że człowiek wyposażony w autonomię pracuje w sposób bardziej twórczy, a zatem potencjalnie bardziej efektywny. Powstaje jednak pytanie, czy zespół złożony z największych nawet osobowości nauczycielskich, skoncentrowanych na własnym warsztacie pracy, może osiągnąć w swojej szkole sukces pedagogiczny?

Odpowiedź będzie pozytywna, jeśli przyjmiemy, zgodnie z dość rozpowszechnionym poglądem, że szkoła powinna przede wszystkim uczyć. Pod opieką świetnych nauczycieli, nawet indywidualistów, każdy uczeń może zdobyć solidne wykształcenie i w ten sposób położyć podwaliny pod swoją życiową karierę. Będzie to z pewnością sukces pedagogiczny.

Jednak twierdząca odpowiedź stanie się mniej oczywista, jeśli funkcję szkoły potraktujemy szerzej. W warunkach niemal nieograniczonego dostępu do wiedzy priorytet dla uczenia wydaje się niezbyt adekwatny. Dzisiaj każdy może korzystać z różnych źródeł informacji, znajdujących się na wyciągnięcie ręki, przede wszystkim w internecie, ale również w telewizji, zbiorach bibliotecznych, coraz atrakcyjniejszych muzeach i wielu innych miejscach. Problemem nie jest dotarcie do nich, ale wykształcenie u młodych ludzi chęci i umiejętności stawiania sobie celów poznawczych. Tutaj kryje się prawdziwy sukces pedagogiczny we współczesnej edukacji, ale zauważyć trzeba, że jego osiągnięcie jest bardziej materiały pracy wychowawczej niż dydaktyki.

Świat stawia dzisiaj młodych ludzi przed wieloma wyzwaniami. Grozi im zagubienie w oceanie informacji, brakuje im wzorców postępowania – bo dorośli bywają często jeszcze bardziej zagubieni – i autorytetów. Pedagogika nie dostarcza jednoznacznej odpowiedzi, jak radzić sobie z tymi problemami. Wydaje się jednak, że rozwiązania można szukać w zakotwiczeniu młodych w pewnym systemie wartości. I znowu mówimy raczej o wychowaniu, a nie o dydaktyce.

Powie ktoś, że każdy nauczyciel jest równocześnie wychowawcą. To prawda. Każdy w swojej pracy z uczniami reprezentuje wobec nich jakieś wartości i mniej lub bardziej świadomie stara się je przekazywać. Ale skuteczność tego przekazu w dużym stopniu zależy od jego spójności w ramach całego zespołu pedagogicznego. Trzeba najpierw uzgodnić **wspólny katalog wartości**, a potem ustalić, jakie działania, zarówno zespołowe, jak i przypisane każdemu nauczycielowi z osobna, najlepiej posłużą krzewieniu ich wśród uczniów.

W ten sposób powstaje program wychowawczy szkoły. Czasami uzupełnia się go jeszcze o tzw. sylwetkę absolwenta, jednak trzeba bardzo uważać, gdyż pokusa nakreślenia niezwykle bogatej charakterystyki ideału jest niezwykle silna. Ze szkodą dla realizmu.

Potrzeba spójności przekazu wyklucza pozostawienie kwestii wartości do indywidualnego uznania poszczególnych nauczycieli, choćby byli najwspanialszymi ludźmi i najbardziej magnetycznymi osobowościami. Szkoła musi być jednolitym środowiskiem wychowawczym, w którym wszyscy nauczyciele grają w tę samą grę i w tym samym zespole. Takie podejście przynosi też dodatkową korzyść. Otóż warto pamiętać, że żadne zapisy prawne, deklaracje polityczne ani najszerzej nawet zakrojone szkolenia nie spowodują, że nagle wszyscy nauczyciele staną się wspaniałymi osobowościami. Wielu zapewne nigdy na to miano nie zasłuży. Ale w zespole, w którym zasady działania są uzgodnione i uporządkowane w świetle przyjętego systemu wartości, także słabsi nauczyciele będą pracowali skutecznie. Funkcjonowanie dobrej, wychowującej szkoły nie opiera się bowiem na indywidualnych wyczynach, ale na synergii wynikającej ze zbiorowego wysiłku całego grona pedagogicznego.

Z powyższych względów szkoła powinna mieć swój program wychowawczy. Ważne, by wykraczał on poza sferę szlachetnych deklaracji, które często można odczytać w tzw. misjach różnych placówek, oraz by zawierał opis konkretnych rozwiązań organizacyjnych i działań służących krzewieniu wybranych wartości. W czasach, gdy większość szkół ściga się w rankingach i stara się z możliwie starannie dobranych uczniów wycisnąć jak najwięcej, placówka konsekwentnie wprowadzająca przemyślany i sobie tylko właściwy program wychowawczy będzie korzystnie wyróżniała się na tle ogółu. Przy okazji stanie na prostej drodze do sukcesu, pojmowanego jako odpowiednie przygotowanie uczniów do życia we współczesnym świecie.

Warto mieć świadomość, że zdobywać wiedzę można w dzisiejszym świecie przez całe życie, ale jeżeli w młodości człowiek nie nauczy się kierować w swoim postępowaniu jakimiś wartościami, czyli nie zostanie wychowany, nie nadrobi już tego w wieku dojrzałym.

Praca wychowawcza stanowi wielką szansę i potencjalny wyróżnik dla placówek prowadzonych przez Społeczne Towarzystwo Oświatowe. Dysponują one „kapitałem założycielskim” – a są to

wartości zapisane w Deklaracji Programowej STO, tradycja podejmowania działań o charakterze wychowawczym, a także dobra zazwyczaj atmosfera w gronie pedagogicznym, ułatwiająca dokonywanie wspólnych uzgodnień. I chociaż w ostatnich latach dało się zauważyć zwiększanie nacisku na rozwijanie oferty dydaktycznej i skuteczność nauczania, cały czas istnieje szansa, że to właśnie nowoczesne, przemyślane programy wychowawcze będą wizytówką całego stowarzyszenia i jego poszczególnych placówek. Z tą intencją Zarząd Główny Towarzystwa wspólnie z grupą nauczycieli podjął pracę nad sformułowaniem zarysu programu wychowawczego szkoły STO, której pierwsze rezultaty będą przedstawione w dalszej części tego artykułu.

Triada wartości w wychowaniu

Analiza Deklaracji Programowej STO i refleksja nad praktyką pedagogiczną szkół prowadzonych przez Towarzystwo wskazuje trzy uniwersalne i przez to potencjalnie wspólne wartości w wychowaniu: **odpowiedzialność, uspołecznienie i dzielność**.

Pierwsza spośród nich jest najbardziej popularna wśród nauczycieli i rodziców. Nie wymaga to głębszego uzasadnienia – człowiek odpowiedzialny, czyli taki, na którym można polegać, który świadomie przyjmuje na siebie zobowiązania i stara się z nich wywiązać, który liczy się z potrzebami i uczuciami innych ludzi, to człowiek, którego każdy chciałby mieć w swoim otoczeniu. Z tej krótkiej charakterystyki widać wyraźnie, że cechy powiązane z poczuciem odpowiedzialności muszą sprzyjać efektywnej nauce. Taką wartość chętnie wpisze na swój sztandar każda szkoła.

Dla odmiany wartością unikatową dla szkół STO może i powinno być uspołecznienie. Szkoły społeczne powstały w większości jako owoc aktywności i zaangażowania rodziców, czasem też nauczycieli. To nakłada zobowiązanie do wychowywania kolejnych pokoleń w podobnym duchu, tak aby w przyszłości były one gotowe podejmować i realizować z sukcesem różne przedsięwzięcia społeczne. W obliczu dominacji indywidualizmu w edukacji, przypisanie wartości uspołecznieniu uczniów może być nie tylko wyróżnikiem programowym szkoły, ale także ich życiową szansą na sukces oparty na mniej dzisiaj popularnej, a przecież wciąż potrzebnej i pożądanej umiejętności udzielania się na rzecz innych.

Najtrudniej wskazać trzecią potencjalnie sztandarową wartość wychowawczą szkoły STO, a to z powodu nadmiaru możliwości. Najlepszą kandydaturą wydaje się dzielność – wartość nieco staromodna i z pewnością współcześnie niedoceniana, choć niezwykle piękna. Człowiek dzielny to więcej niż odważny. To człowiek, który daje sobie radę z przeciwnościami losu, potrafi przyjmować porażki i podnosić się po nich, jest zaradny, umie konsekwentnie zmierzać do celu i prezentuje aktywną postawę wobec życia. To ktoś, kto nie sprawia zawodu w trudnej sytuacji. Z takimi cechami o jego przyszłość w dorosłym życiu można być spokojnym.

Odpowiedzialność, uspołecznienie i dzielność – to triada wartości rekomendowana szkołom Społecznego Towarzystwa Oświatowego.

Różne poziomy pracy wychowawczej

Praca wychowawcza, w przeciwieństwie do realizacji programu nauczania, nie ma charakteru liniowego. Nie istnieje określona sekwencja czynności, która prowadziłaby wprost do wykształcenia pożądanych cech ucznia. Wychowanie odbywa się przez „zanurzenie” w środowisku rządzącym się pewnymi wartościami. Jeśli chcemy, żeby dziecko stało się odpowiedzialne, uspołecznione i dzielne, musimy sami te cechy w szkole prezentować oraz stworzyć pole do ich praktykowania przez uczniów.

Wychowanie odbywa się na trzech poziomach. Pierwszy to obserwacja otaczającego świata, którą dziecko prowadzi od najmłodszych lat. Jeżeli uznamy, że **człowiek odpowiedzialny to taki, który dotrzymuje zobowiązań**, powinniśmy w życiu szkoły przykładać szczególną wagę do tego, by każdy nauczyciel konsekwentnie dotrzymywał słowa i postępował zgodnie z deklarowanymi zasadami. Zarówno w sprawach małych, na przykład oddając sprawdzone prace uczniów w ustalonym terminie, jak i w tych większych, choćby niezawodnie organizując zajęcia lub imprezy wcześniej obiecane dzieciom. Jeżeli uznamy, że atrybutem odpowiedzialności jest sumienne wywiązywanie się z obowiązków, należy codziennie świadczyć o tym swoim przykładem i namawiać rodziców, aby żadną miarą nie pozwalali dzieciom lekceważyć obowiązków nakładanych przez szkołę. I tak dalej.

Drugim poziomem pracy wychowawczej jest uczestnictwo dziecka w życiu społecznym, doświadczanie go. Przykładem może być samorządność uczniowska w szkole podstawowej. Jeśli samorząd działa w sposób widoczny, najmłodszy uczniowie, którzy w większości szkół nie mają praw wyborczych, mogą obserwować zewnętrzne przejawy jego aktywności: akcje, imprezy itp. W pewnym wieku nabierają praw wyborczych, z których większość skorzysta jedynie oddając swój głos w wyborach. Wtedy już nie tylko będą obserwowali przejawy działalności samorządowej, ale doświadczą własnego uczestnictwa w elekcji. Niektórzy zgłoszą swoje kandydatury i staną do wyborów, a w razie zwycięstwa dotrą do trzeciego poziomu wychowania, jakim jest samodzielne działanie w środowisku unormowanym określonymi regułami. Akurat w przykładzie dotyczącym samorządu ten najwyższy poziom pracy wychowawczej dotyczyć będzie nielicznych, podobnie jak w skautingu, o którym jego twórca, Robert Baden-Powell miał podobno powiedzieć, że w największym stopniu wychowuje on tych, którzy sami zaczynają pełnić funkcję skautmistrzów. Jest jednak wiele obszarów funkcjonowania szkoły, w których do etapu samodzielnego działania mogą dotrzeć wszyscy lub prawie wszyscy uczniowie.

Nawiasem mówiąc, w świetle powyższych rozważań wymienianie przez nauczycieli celów wychowawczych w konspekcie pojedynczej lekcji stanowi pusty zapis, bo przecież jedna lekcja to tylko drobna część długiego oddziaływania na kilku poziomach. Warto zdać sobie sprawę z tego, że każda aktywność uczniów na terenie szkoły ma znaczenie wychowawcze, jeśli tylko powtarza się regularnie, w myśl przyjętych i obowiązujących zasad. Może należałoby każdorazowo dopisywać w konspekcie: „jak zawsze”.

„Worek z tworzywem”

Na podstawie przytoczonych powyżej rozważań zespół pracujący nad projektem programu wychowawczego szkoły STO przygotował „worek z tworzywem”, czyli zbiór działań i rozwiązań organizacyjnych mogących posłużyć krzewieniu wybranych wartości w życiu społecznym każdej placówki. Pomysły powstawały metodą burzy mózgów, stąd ich niejednolity charakter. Opracowano je tak, by dostarczały inspiracji do tworzenia szkolnych programów wychowawczych. Ponadto przyjęto rekomendacje dla Zarządu Głównego STO w sprawie możliwych działań wspierających, organizowanych na forum całego Towarzystwa.

Praktyczne wykorzystanie zamieszczonych poniżej pomysłów będzie zależać wyłącznie od potrzeby i chęci zespołów pedagogicznych poszczególnych szkół. Ze strony zespołu autorów dodajemy tutaj tylko jedno słowo zachęty: warto!

Jarosław Pytlak z zespołem

Triada wartości w wychowaniu: odpowiedzialność, uspołecznienie, dzielność. Proponowane działania w szkołach STO

1. Kształtowanie odpowiedzialności uczniów w praktyce wychowawczej szkoły

PRZYKŁADY

CECHA	POZIOM OBSERWACJI	POZIOM DOŚWIADCZANIA	POZIOM DZIAŁANIA
Terminowość	Dotrzymywanie terminów przez nauczycieli (np. oddawanie na czas sprawdzonych prac klasowych)	Dotrzymuję terminów, które są nadane z zewnątrz	Samodzielnie planuję czas nauki/zabawy. Punktualnością okazuję innym szacunek
Dbałość o otoczenie	Ład i czystość siedziby szkoły i jej otoczenia	Udział w akcjach porządkowych	Samodzielnie pełniona funkcja, np. klasowego dekoratora
Samorządność	Obserwacja przejawów aktywności samorządu uczniowskiego	Udział w akcjach organizowanych przez samorząd. Głosowanie w wyborach do władz samorządu	Pełnienie funkcji we władzach samorządu uczniowskiego
Świadomość własnej nauki	Oferta zajęć pozalekcyjnych, informacja o projektach unijnych, zachęty nauczyciela	Uczestnictwo w zajęciach	Dokonywanie wyborów, świadomość konieczności organizowania sobie czasu nauki
Staranność, dokładność, estetyka	Ład, estetyka, sprawność techniczna wyposażenia klas, pracowni i innych pomieszczeń szkoły	Udział w akcjach porządkowych. Pełnienie dyżurów porządkowych	Opieka nad powierzonym fragmentem przestrzeni szkolnej
Dobroczynność	Obserwacja organizowanych w szkole akcji dobroczynnych	Udział w akcjach dobroczynnych organizowanych na terenie szkoły	Służba wolontariacka. Inicjowanie, planowanie i organizowane akcji dobroczynnych

CECHA	POZIOM OBSERWACJI	POZIOM DOŚWIADCZANIA	POZIOM DZIAŁANIA
Dbałość o bezpieczeństwo	Znajomość i rozumienie obowiązujących w szkole reguł dotyczących bezpieczeństwa	Świadome unikanie zachowań niebezpiecznych. Poznawanie zasad udzielania pierwszej pomocy	Zgłaszanie niebezpieczeństw, sytuacji kryzysowych, udzielanie pomocy
Udział w życiu społecznym szkoły	W szkole widoczne są przejawy życia społecznego (wspólne przedsięwzięcia i imprezy oraz relacje o nich, np. w internecie)	Udział w różnych wydarzeniach szkolnych organizowanych przez nauczycieli i samych uczniów	Inicjowanie i organizowanie życia społecznego, np. poprzez samorząd szkolny
Dbałość o zdrowie	Atrakcyjne, urozmaicone zajęcia wf; zdrowe potrawy w sklepiku szkolnym	Uprawianie sportów, udział w wycieczkach pieszych i rowerowych; praktykowanie zdrowego odżywiania	Współorganizowanie zawodów sportowych; propagowanie zdrowego odżywiania także poza szkołą

2. Uspołecznianie uczniów w praktyce wychowawczej szkoły

POMYSŁY

- Zapewnienie uczniom możliwości wpływania na życie społeczne szkoły:
 - współdecydowanie w układzie wychowawca–klasa (np. wycieczki, zielona szkoła, akcje klasowe, kontrakty, kodeksy klasowe);
 - wspólne podejmowanie decyzji w układzie dyrekcja–nauczyciel (np. kalendarz imprez, organizacja życia szkoły); ten punkt zawiera sugestię, że uspołecznianie musi mieć mocną podstawę w relacjach w gronie pedagogicznym;
 - zapewnienie czasu i przestrzeni w szkole dla nieformalnych kontaktów uczniów z uczniami i uczniów z nauczycielami, w tym organizowanie różnych wycieczek i wyjść klasowych.
- Prowadzenie zajęć szkolnych w sposób służący uspołecznieniu:
 - częste stosowanie grupowych form pracy;
 - praca w grupach na różnych poziomach wiekowych (zajęcia dla grup mieszanych wiekowo);
 - zespołowe wykonywanie projektów, staranne rozliczanie uczestników.
- Organizowanie działań wzbogacających codzienne życie szkoły:
 - starsi dla młodszych;
 - młodzi dla starszych;
 - dzieci dla nauczycieli;
 - nauczyciele dla dzieci.

- Warsztaty z komunikacji (drama, symulacje).
- Dobór kadry nauczycielskiej pod kątem pasji społecznikowskiej.
- Wynagradzanie kadry nauczycielskiej w sposób premiujący aktywność.
- Współpraca z różnymi instytucjami i organizacjami społecznymi.
- Udział szkoły w akcjach społecznych.
- Powierzenie uczniom funkcji związanych z działaniem szkoły.
- Szkolenie uczniów w zakresie umiejętności rozwiązywania konfliktów.
- Stworzenie pola do udziału rodziców uczniów w życiu szkoły.
- Organizowanie współpracy międzyszkolnej (bez rywalizacji).

3. Rozwijanie dzielności uczniów w praktyce wychowawczej szkoły

POMYSŁY

- Tworzenie sytuacji kontrolowanego stresu:
 - pokazy umiejętności i sprawności, w tym duże publiczne występy;
 - organizowanie gier edukacyjnych (gry planszowe, quizy i inne);
 - ograniczenie kontaktów z rodzicami podczas zielonych szkół;
 - powierzenie uczniom odpowiedzialnych funkcji w klasie i szkole (przewodniczący, lider, prezydent);
 - powierzenie uczniom konkretnych zadań do wykonania;
 - organizowanie wymian zagranicznych, połączone z ćwiczeniem umiejętności radzenia sobie z nie dość znanym językiem, obcą rodziną i nową sytuacją.
- Wskazywanie i propagowanie wzorców postaw:
 - spotkania z ciekawymi ludźmi;
 - prezentacje zawodów przez rodziców uczniów;
 - warsztaty z autoprezentacji i werbalizacji poglądów (wyrażanie własnego zdania).
- Zachęcanie do zadawania pytań:
 - uświadomienie uczniom, że pytanie jest dobrą drogą zdobywania informacji;
 - uświadomienie uczniom, że powinni aktywnie korzystać z możliwości edukacyjnych oferowanych przez nauczycieli;
 - nieunikanie przez nauczycieli odpowiedzi na pytania wykraczające poza program szkolny.
- Stwarzanie możliwości współpracy uczniów młodszych ze starszymi; powierzenie uczniom starszym opieki nad młodszymi.
- Organizowanie zajęć warsztatowych dla dzieci nieśmiałych, wycofanych, niebiorących udziału w życiu klasy.
- Pozwalanie uczniom na realizację ich własnych pomysłów i przedsięwzięć, na urządzenie i dekorowanie klasy.

- Docenianie uczniow potrafiacych przyznac sie do bledu.
- Stwarzanie uczniom sytuacji problemowych:
 - zachecanie uczniow do samodzielnego decydowania o sposobie rozwiazania problemu (np. ubiore sie odpowiednio do pogody);
 - stawianie uczniow w sytuacjach wyboru;
 - tworzenie sytuacji, w ktorych uczen powinien poprosic o pomoc rowiesnikow baidz nauczycieli.
- Angazowanie uczniow do przeprowadzania wywiadow, ankiet, projektow.
- Organizowanie gier terenowych, akcji charytatywnych z aktywnym udzialem uczniow.

4. Rekomendacje dla wladz STO dotyczace upowszechniania wspolnych elementow programu wychowawczego w szkolach Towarzystwa

- Tworzenie plaszczyzny wymiany doswiadczien pedagogicznych:
 - gielda pomyslow wychowawczych w ramach dorocznej konferencji dyrektorow szkol i prezesow koi STO;
 - wzajemne wizyty studyjne grup nauczycieli oraz wymiana stazystow pedagogicznych pomiedzy szkolami STO podobnego typu, organizowane przy wsparciu finansowym ZG STO;
 - kongres wychowawcow STO (w razie powodzenia pilotaazu organizowany corocznie albo co dwa lata).
- Organizacja imprez srodowiskowych:
 - krajowa konferencja samorzadow szkoi STO (alternatywnie: konferencje regionalne realizowane rownolegle wg zblizonego programu);
 - STOMENIUS – wymiana miedzy szkolami;
 - przeglady szkoi – festiwale regionalne;
 - umozliwienie aktywnego udzialu nauczycielom i dyrektorom szkoi w zawodach sportowych organizowanych przez STO.
- Wydanie drukiem autorskich scenariuszy najbardziej udatnych zajec, przedsiwzienc, imprez (do uzytku wewnetrznego szkoi STO).

Anna Okońska-Walkowicz

Szkoła STO jako miejsce zaspokajania potrzeb psychicznych szkolnych społeczności – rodziców, nauczycieli i uczniów

Szkoły Społecznego Towarzystwa Oświatowego powinny być miejscami **solidarnej pracy całej szkolnej społeczności** w zakresie uczenia się i stałego doskonalenia wszystkich jej członków w wielu aspektach: moralnym, emocjonalnym, poznawczym, fizycznym i psychicznym. Warunkiem *sine qua non* spełnienia owej powinności jest atmosfera powszechnej akceptacji, wzajemnego szacunku oraz zaistnienie możliwości wywierania wpływu. Tak w największym skrócie przedstawić można klimat szkoły STO, który jest naszym celem.

Każdy członek społeczności szkolnej, czy to rodzic, uczeń czy nauczyciel, może przyczynić się do budowania opisanego klimatu, ale też – pamiętajmy – każdy potrafi go zdewastować. Natomiast największa odpowiedzialność za stworzenie i utrzymanie klimatu szkoły spoczywa według mnie na jej dyrektorze. Aby mógł się z tego zadania wywiązywać skutecznie, powinien posiadać – obok cech charakteru, wykształcenia i odpowiednich doświadczeń – zapewnioną mu przez organ prowadzący, czyli przez Zarząd Samodzielnego Koła Terenowego STO, znaczną autonomię. Pełne poczucie sprawstwa i możliwość osiągnięcia satysfakcji będą motywować go do ofiarnych, odpowiedzialnych działań. Dobre, otwarte relacje z zarządami kół, będące źródłem wzmocnień pozytywnych, sprawiają, że dyrektorzy – czując się ważnymi dla szkół osobami – wydobędą cały swój potencjał także w aspekcie tworzenia atmosfery zaufania, szacunku i akceptacji, odczuwanej przez wszystkich w środowisku szkolnym.

Równocześnie członkowie zarządów Samodzielnych Kół Terenowych nie mogą być traktowani jak marionetki do podpisywania potrzebnych szkole uchwał, lecz z należytym dla członków organów prowadzących szacunkiem. Należy docenić ich społeczny trud wkładany w działanie na rzecz szkoły i odgrywanie ważnych dla edukacji ról, pamiętając, że często niemało pracy wymaga pełnienie funkcji członków organu prowadzącego. Wzajemny szacunek członków zarządu, dyrektora i nauczycieli oraz uznanie dla swoich różnych, lecz uzupełniających się kompetencji, sprawiają, że szkoły STO będą emanowały właściwym dla wychowania klimatem, że będą miejscami wychowywania osób, które w ramach zaspokajania potrzeby samorealizacji podejmują odpowiedzialnie wiele ważnych dla rozwoju Polski ról społecznych i cieszą się życiem wysokiej jakości.

Wiemy, że każdy człowiek jest współtwórcą swojej osobowości. Naturalna tendencja do rozwoju, towarzysząca zdrowemu człowiekowi przez całe życie, pobudza i ukierunkowuje jego aktywność. Niestety, udział we własnym rozwoju nie jest każdemu zapewniony w jednakowym stopniu.

Przeszkodą mogą być czynniki wrodzone, wpływy otoczenia oraz zakłócenia powstałe w wyniku niemożności zaspokojenia szeroko rozumianych potrzeb.

Związek intensywności rozwoju ze stopniem zaspokajania potrzeb psychicznych opisuje psychologia humanistyczna. Jej ojciec, Abraham Maslow, wyróżnił następujące założenia:

- W centrum uwagi jest człowiek i to człowiek, który ustawicznie doświadcza, człowiek, dla którego to doświadczenie jest sposobem uczenia się.
- Uczenie się to mniej dowiadywanie się i poznawanie, a bardziej dokonywanie wyborów, twórczość, wartościowanie.
- W postępowaniu z ludźmi, szczególnie z dziećmi i młodzieżą, należy koncentrować się na ich godności i wartości jednostkowej oraz brać pod uwagę indywidualne możliwości wzrostu i rozwoju.

Maslow zaproponował myślenie o życiu człowieka jako stałej, intuicyjnej dążności do zaspokajania potrzeb. Dokonał hierarchizacji potrzeb*, sugerując, iż zaspokojenie potrzeby niższego rzędu pozwala na przejście do fazy realizacji potrzeby wyższej. Na szczycie piramidy potrzeb znajduje się potrzeba samorealizacji, której zaspokojenie gwarantuje integrację wewnętrzną, harmonię i zapewnia dobre funkcjonowanie osoby w społeczeństwie oraz pozwala jej na tworzenie wokół siebie takiej atmosfery, w której inni mogą wewnątrznie wzrastać.

Podążając tropem tego rozumowania w obszar myślenia o wychowaniu, należy tak organizować warunki życia i rozwoju każdego człowieka, aby jego wszystkie potrzeby zostały zaspokojone.

Dobrze zorganizowana szkoła, bogata w świadomie funkcjonujących nauczycieli, która ma być miejscem pomocnym w rozwoju uczniów, musi być równocześnie miejscem zaspokojenia ich potrzeb psychicznych. Pragnę zwrócić uwagę na pojęcie **rozwijania się**, które wskazuje, że nikt za nikogo się nie rozwinię ani się nie nauczy, może natomiast tworzyć warunki i organizować doświadczenia, które wyzwolą te procesy bądź je zintensyfikują. I to jest zadaniem dorosłych względem młodych, to także jest zadaniem jednych wobec drugih.

Hierarchia potrzeb wg Abrahama Maslowa

1. **Potrzeby przeżycia** – czasem w literaturze określane jako **potrzeby biologiczne** – to wszystko, co jest konieczne, aby utrzymać się przy życiu: jedzenie, oddychanie, potrzeby fizjologiczne, potrzeby seksualne (ponieważ wszystkie te potrzeby występują również w świecie zwierzęcym, bywają nazywane animalnymi).
2. **Potrzeba bezpieczeństwa** – od urodzenia występująca jako potrzeba doznawania opieki i czułości. W miarę upływu lat potrzeba ta zaspokajana jest w klimacie zaufania, otwartej komunikacji, uważnego słuchania itp. Brak możliwości zaspokojenia potrzeby

* A. Maslow, *Motywacja i osobowość*, tłum. J. Radzicki, PWN, Warszawa 2006. Swą teorię A. Maslow ogłosił po raz pierwszy w artykule pt. *A Theory of Human Motivation*, w amerykańskim piśmie „Psychological Review” z lipca 1943 roku; choć od tego czasu minęło ponad 70 lat, jego teoria zachowała aktualność i jest stale inspiracją dla badaczy. Zob. też omówienie w: A.C. Ornstein, F.P. Hunkins, *Program szkolny – założenia, zasady, problematyka*, tłum. K. Kruszewski, WSiP, Warszawa 1998.

bezpieczeństwa jest źródłem wielu urazów psychicznych, stanowi jedną z najpoważniejszych barier w rozwoju osoby, często jest źródłem degradacji fizycznej, psychicznej i moralnej.

3. **Potrzeba miłości i afiliacji, przyjaźni, przynależności** – potrzeba, którą realizować można wyłącznie poprzez emocjonalne związki z ludźmi oraz poprzez funkcjonowanie w grupie.
4. **Potrzeba uznania, szacunku i akceptacji (aprobaty)** – potrzeba ta rozumiana jest nie tylko jako dążność do bycia uznawanym i akceptowanym, lecz także jako potrzeba podziwiania innych, zachwycania się osobami, sytuacjami, rzeczami, które przekraczają w danym momencie własne możliwości. Podziwiane, pobudzają do naśladowania, a tym samym – rozwoju. Taka interpretacja potrzeby uznania stanowi poważne wyzwanie dla praktyki pedagogicznej, podkreśla bowiem znaczenie osób otaczających młodych ludzi. Dowodzi znaczenia wpływu autorytetów w pozytywnym i negatywnym znaczeniu. Dobrowolne podporządkowanie – wypływające z potrzeby uznawania autorytetu – to szansa rozwojowa dla tych młodych ludzi, którym w wyniku doświadczeń godnymi uznania wydali się szlachetni rodzice lub nauczyciele, ogromne zaś zagrożenie dla tych, którzy – wobec braku możliwości uznania „bohaterów pozytywnych” – przyjmą za autorytety przywódców sekt, zdemoralizowanych rówieśników bądź masowo promowane przez media postacie czarnych charakterów. Drugi aspekt potrzeby uznania i aprobaty, czyli osobiste ich doświadczanie, jest impulsem do podjęcia trudu związanego z osobistym rozwojem. Według większości psychologów i terapeutów brak możliwości zaspokojenia tej potrzeby jest najczęstszą przyczyną zaburzonych zachowań u dzieci i młodzieży.
5. **Potrzeby poznawcze** – potrzeby badania, dociekania, zaspokajania ciekawości, uczenia się. Łatwo dostrzec, że postulat dotyczący zaspokojenia potrzeb poznawczych w stosunku do dzieci w wieku szkolnym to wyzwanie dla każdej szkoły.
6. **Potrzeba samorealizacji** – ta potrzeba występuje, kiedy człowiek zaczyna działać wybiórczo w stosunku do różnych wpływów z otoczenia, to znaczy – jednym podporządkowuje się dobrowolnie, a innym się przeciwstawia; zaczyna dokonywać świadomych wyborów, a tym samym świadomie zaczyna uczestniczyć we własnym rozwoju.

Współczesna psychologia nie stawia żadnych granic wiekowych ludzkiemu rozwojowi. Jestem głęboko przekonana i chyba nieodosobniona w tym przekonaniu, że rozwój przez całe życie to optymalna droga dla każdego człowieka. Środowiska szkół STO powinny aspirować do tego, aby być miejscami intensywnego rozwoju dla wszystkich członków szkolnych społeczności. Będzie to najskuteczniejszy sposób budowania kapitału społecznego Polaków i urzeczywistniania misji STO. Trudno bowiem o lepsze działanie na rzecz wysokiej jakości edukacji niż trwałe zarażanie pasją pracy nad osobistym rozwojem wszystkich, którzy są z STO związani.

Staranne omówienie wszelkich systemowych działań szkoły, która ma być miejscem zaspokajania potrzeb psychicznych dzieci, rodziców, nauczycieli i wszystkich innych pracowników szkoły, wymagałoby odrębnego opracowania. Poniżej znajdują Czytelnicy zaledwie garść przykładów organizacji życia szkolnego, które powinny zainspirować poszczególnych animatorów naszych środowisk do spójnego działania w tym zakresie.

Potrzeba bezpieczeństwa

Dyscyplina nauki i pracy wymaga ładu myślowego, rzetelności i porządku w zakresie organizacji. Jasno określone wymagania, oczekiwania, rzetelna oferta szkoły to podstawowe sposoby zaspokajania potrzeby bezpieczeństwa. Chwiejność decyzji, brak dobrze upowszechnianych i konsekwentnie przestrzeganych regulaminów niszczą poczucie bezpieczeństwa u wszystkich, których dotyczy.

Rodzice nie mogą być oszukiwani pięknie brzmiącymi, ale ogólnikowymi obietnicami dotyczącymi oferty szkoły czy kompetencji nauczycieli. Wiele konfliktów między nauczycielami i rodzicami wynika z zawodu, jakiego doznają rodzice. Wybierając szkołę uwierzyli, że ukończy ona ich lęki – uświadomione, a czasem tylko przeczuwane – dotyczące przyszłości ich dziecka. Niejasną, a może nawet niezrozumiałą ofertę edukacyjną wypełniają własnymi, równie niejasnymi wyobrażeniami. Konfrontacja pięknych słów z codziennymi doświadczeniami skutkuje agresją rodziców wobec szkoły. Pewnym *antidotum* będzie postrzeganie nauczycieli jako poważnych autorytetów w sprawach wychowania, zwłaszcza gdy będzie widoczne, że nauczyciele są swym zadaniem szczerze zainteresowani. Jednak aby takie doświadczenie mogło stać się udziałem rodziców, nauczyciele muszą prezentować zaangażowanie w sprawy każdego dziecka indywidualnie, dawać dowód znajomości jego mocnych i słabych stron, pokazując rodzicom, że ich dzieci są dla nich osobiście ważne. Doświadczenie konsekwencji w ustalonych wspólnie zasadach postępowania oraz systematyczna i rzeczowa informacja o postępach w pracy z dzieckiem wystarczająco zaspokajają potrzeby bezpieczeństwa rodziców.

Nauczyciele w naszych szkołach powinni być niezwykle starannie dobierani. Carl Rogers, jeden z czołowych przedstawicieli psychologii humanistycznej, otwarcie pisał, że właściwy dla rozwoju klimat umiemy tworzyć wyłącznie ludzie, którzy sami wzrastali w atmosferze zaufania i bezwzględnej akceptacji otoczenia*. Nie można dopuścić, aby dzieciom uczącym się w szkole Społecznego Towarzystwa Oświatowego towarzyszyli w rozwoju nauczyciele mało kulturalni, niewrażliwi i pozbawieni zapału do pracy. Jednak aby nauczyciele mogli zachować entuzjazm przez wiele lat pracy zawodowej i aby nie musieli uciekać w pozory zaangażowania, ich codzienne doświadczenia muszą w nich samych budować poczucie bezpieczeństwa. Systematyczne podnoszenie własnych kompetencji będzie dawało im mocne przekonanie, że potrafią panować nad zmieniającą się szkolną rzeczywistością, że potrafią pomóc innemu już niż przed 10 laty uczniowi i nawiązać wspólny język z innym niż wcześniej rodzicem. Jasne zasady wynagradzania i oceniania pracy pozwolą im zachować wiarę, że nie utracą pracy bez ważnego powodu.

Istnieje wiele sposobów utrzymania dobrej kondycji nauczycieli. Możliwie częste wspierające spotkania z opiekunami stażów, kierownikami zespołów czy dyrektorami szkół pomogą im w tworzeniu koncepcji własnego rozwoju zawodowego. Budowanie autorytetów nauczycieli

* Za: J. Grochulska, *Granice możliwości edukacyjnych człowieka*, Staromiejska Oficyna Wydawnicza, Kraków 1994.

przez włączanie ich w zarządzanie szkołą, staranne informowanie o wszystkim, co dotyczy ich pracy i ich podopiecznych, to postępowanie niezbędne, by czuli się bezpiecznie. Dyrektor ma w tym zakresie niezwykle trudne zadanie i nigdy we współpracy z nauczycielami nie może „iść na skrót”. Budowanie klik z osób lepiej wtajemniczonych w plany zarządu koła czy dyrekcji szkoły niszczy – często bezpowrotnie – poczucie bezpieczeństwa poszczególnych nauczycieli i rodzi pokusę odreagowywania swoich lęków i frustracji na uczniach.

Jeśli chodzi o uczniów, to indywidualne, ale bardzo konsekwentne traktowanie jest najlepszym *antidotum* na zagrożenie poczucia bezpieczeństwa. Jasne, otwarcie stawiane wymagania, żywe reagowanie na każdy przejaw respektowania bądź nierespektowania owych wymagań oraz udzielanie informacji zwrotnych dotyczących pożądaných zachowań i wszelkich postępów – to dobry sposób zaspokajania ich potrzeby bezpieczeństwa. Przemyślana ocena zachowania, którą nagradza się korzystne zmiany w relacjach międzyludzkich, zawierająca elementy samooceny, pomoże w kształtowaniu samodyscypliny i zwiększy poczucie bezpieczeństwa. Brak dyscypliny, pobłażanie, „przymykanie oka” na niegodziwości, mała sumienność i brak konsekwencji w wystawianiu ocen owocują niepokojem i poczuciem zagrożenia, a bywa, że w niektórych przypadkach niszczą efekty często ofiarnego działania szkoły. Przede wszystkim zaś rozczarowują dzieci, rodziców i dziadków.

Potrzeba miłości i afiliacji, przyjaźni, przynależności

Miejsce nauki i pracy to z natury rzeczy dogodne miejsce zawierania przyjaźni – zarówno uczniów, jak i osób dorosłych. By wesprzeć ten proces, nasze szkoły powinny organizować jak najwięcej sytuacji, w których liczy się poczucie bliskości i dobry kontakt z innymi osobami. Wycieczki, obozy naukowe, spotkania integracyjne stwarzają po temu wiele możliwości. Szkoły STO znane są z takich właśnie przedsięwzięć: bardzo często organizują spotkania integrujące rodziców wokół wspólnych celów, takich jak edukacja dzieci, działania proekologiczne czy dbałość o „naszą szkołę”. Warto jednak myśleć o dalszym wzbogacaniu oferty w tym zakresie.

Szczególnie ważne jest tworzenie warunków do nawiązywania towarzyskich kontaktów przez rodziców naszych uczniów. Często wyrwani ze swoich miejscowości przyjeżdżają do dużych miast, osiągają w nich sukcesy zawodowe, ale rozluźniają więzy przyjaźni z kolegami ze szkoły czy studiów. Także i rodowici mieszkańcy dużych miast tak ambitnie oddają się pracy, a to często jest udziałem rodziców ze szkół STO, że zaniedbują pielęgnowanie dawnych znajomości. Choć działają wśród ludzi, brak im oparcia psychicznego w gronie przyjaciół i bliskich znajomych.

Nasze szkoły mogą znakomicie pomóc rodzicom w zaspokajaniu **potrzeby przyjaźni**, równocześnie pozwalając im doświadczyć, że jest to także ich szkoła, dla której warto coś zrobić, którą warto wspierać i promować. Organizowanie wyjazdowych spotkań dla rodziców i dzieci na początku edukacji w naszych szkołach to pomysł godny polecenia. Rodzice mają okazję nie tylko zaprzyjaźnienia się z rodzicami innych uczniów, ale także nawiązania bliższego kontaktu z nauczycielami, zmniejszenia dystansu z relacjach z nimi, co – jeśli nie jest mylone

ze spoufalaniem – pomoże obu stronom w bardziej otwartych kontaktach. Wspólny wyjazd powinien zaowocować większym szacunkiem rodziców dla szkoły i jej pracowników oraz pomóc w zrozumieniu podejmowanych przez szkołę działań.

Pozytywnych rezultatów można oczekiwać wtedy, kiedy wyjazdy będą przez szkołę organizowane perfekcyjnie i z zaangażowaniem, a przez rodziców będą traktowane jako ważne doświadczenie. Chodzi o to, by podjęli celowy wysiłek dla lepszego poznania szkoły, kolegów swoich dzieci i innych rodziców. Dla dyrekcji szkoły winien to być istotny przyczynek do systemowego zarządzania szkołą i budowania klimatu, który pomoże zaspokajać wszelkie potrzeby psychiczne całej szkolnej społeczności. Zaprzyjaźnieni ze sobą rodzice mają więcej odwagi do zgłaszania zastrzeżeń wobec działań szkoły. Pozornie może wydawać się to kłopotliwe dla zarządów, dyrekcji czy nauczycieli. Jednak wiedza o wątpliwościach rodziców, świadomość tego, co ich niepokoi, bardzo pomaga w zarządzaniu szkołą. Otwarta komunikacja, ważna w kontekście zaspokojenia potrzeby bezpieczeństwa, oraz gotowość do uczciwego rozwiązywania zgłaszanych przez rodziców problemów chroni szkołę przed poważnymi konfliktami i kryzysami.

Pozostający w zażyłości rodzice uczniów spotykają się prywatnie i tworzą swym dzieciom warunki do spotykania się poza szkołą. Dla naszych uczniów jest to niezwykle ważne, ponieważ na ogół mieszkają daleko od siebie i bez pomocy rodziców nie mogliby się kontaktować ze sobą poza godzinami spędzonymi w szkole. Spotkania pozaszkolne z rówieśnikami pozwalają im lepiej się nawzajem rozumieć i uczyć się od siebie inności, a tym samym sprzyjają zawieraniu przyjaźni.

Przyjaźnie z lat szkolnych, które często trwają całe życie, zapewniają jego wysoką jakość. Poczucie wsparcia i zrozumienia ze strony przyjaciół, a równocześnie ich życzliwa recenzja naszego postępowania to skarb nie do przecenienia. Obserwacje dorosłego życia absolwentów naszych szkół pokazują, że zawarte w szkole przyjaźnie stanowią trwałe wsparcie w dorosłym życiu i dają możliwość zaspokajania wielu potrzeb psychicznych. Szkoła STO powinna zatem widzieć tę sprawę w długiej perspektywie. Należy organizować uczniom wiele różnorodnych doświadczeń, które będą sprzyjać zawieraniu przyjaźni. Oczywiście, duże znaczenie mają kilkudniowe wyjazdy całych klas, organizowane z troską o uczestnictwo w nich wszystkich uczniów, ale ważne są także inne starania szkoły, jak np. zajęcia pozwalające dostrzec mocne strony każdego z uczniów, dobieranie literatury czy filmów, które podnoszą wagę przyjaźni w życiu człowieka, tworzenie w życiu szkoły sposobności do różnorodnego zespołowego, skutecznego działania, w którym uczniowie rozpoznają swoich kolegów jako osoby ciekawe i bliskie. W szkołach powinno być też trochę czasu na zajęcia bez udziału dorosłych i dozorowane tylko „z oddali”, aby uczniowie mogli przejmować inicjatywę w swoim gronie, co będzie ważne dla kreowania ich wielu postaw, także tych istotnych z punktu widzenia relacji towarzyskich i społecznej atrakcyjności.

Potrzeba afiliacji, druga potrzeba z tej grupy potrzeb psychicznych, to inaczej potrzeba przynależności. Wszyscy bardzo pragniemy przynależać do grup ludzkich: rodzinnych, towarzyskich, zawodowych. Nie sposób bez tego harmonijnie się rozwijać.

Rodzice wspaniale współpracują ze szkołą, kiedy się z nią utożsamiają, tj. kiedy myślą o niej „nasza szkoła”. Staje się to możliwe wtedy, kiedy rozumieją posunięcia dyrektora i nauczycieli, kiedy mogą w pewnych sprawach podejmować grupowe decyzje, kiedy zgodnie ze swymi kompetencjami mogą coś dobrego dla szkoły zrobić, co zostanie podkreślone i docenione.

Nauczyciele utożsamiający się ze szkołą rozwijają aktywność jako jej promotorzy, a zarazem ofiarni społecznicy, animatorzy twórczych pomysłów budujących przewagę konkurencyjną na rynku edukacyjnym. Poczucie przynależności powstaje u osób dorosłych znacznie trudniej niż u dzieci, toteż zarówno organy prowadzące, jak i dyrekcje szkół nie mogą oszczędzić trudu na tworzenie warunków do zaspokajania nauczycielskich potrzeb afiliacji. Nauczyciele powinni żywić naturalne przekonanie, że szkoła STO, w której są zatrudnieni, jest bardzo dobrym miejscem pracy. Oczywiście, ważne są należyte zarobki (co wiąże się z sytuacją na rynku pracy), ale jeszcze ważniejsze są doświadczenia, które uświadamiają nauczycielom, że mogą w naszej szkole urzeczywistnić swoje ambicje i marzenia, że są doceniani i szanowani.

Dobrym posunięciem jest umożliwianie nauczycielom kształcenia ich własnych dzieci w szkole, gdzie pracują, przy znacznym obniżeniu wysokości czesnego. Trudno wyobrazić sobie, aby nauczyciele uważali, że nasza szkoła jest najwspanialszym miejscem edukacji, podczas gdy ich własne, ukochane dzieci są uczniami innych szkół. Podświadome (a nieraz mocno uświadomione) rozgoryczenie wynikające z faktu, że ich dzieci uczą się w szkołach, w których nie mają tak dobrych warunków do rozwoju jak uczniowie szkoły, w której sami pracują, bardzo utrudnia proces utożsamiania się ze szkołą. Nauczyciele będący zarazem rodzicami uczniów tworzą znakomite grono osób współtworzących szkołę, współodpowiedzialnych za nią i będących jej rzecznikami w każdej sytuacji. Także w sytuacjach towarzyskich, gdy opowiadają o szkole swoim znajomym – a jest to naturalna, najlepsza promocja STO-wskiej edukacji.

Nauczycieli warto też zachęcić do członkostwa w Samodzielnym Kole Terenowym STO. Może to rodzić pewne trudności u niektórych dyrektorów szkół, którzy nie będą umieli sobie poradzić z nauczycielem pracownikiem i chlebodawcą w jednej osobie. Dotyczyć to będzie jednak tylko tych z kompleksami, urazami i słabą pozycją.

Trudno wyobrazić sobie dobrego dyrektora, który nie utożsamia się ze szkołą, którą kieruje. Najlepszymu dyrektorowi mogą się jednak zdarzyć momenty „osłabienia ducha” w wyniku niesprzyjających okoliczności. Zarząd koła STO powinien monitorować osobiste zaangażowanie dyrektora i wzmacniać je własnym, osobistym zaangażowaniem. Wspólne, partnerskie podejmowanie przedsięwzięć na rzecz szkoły oraz wzajemnie podmiotowe traktowanie wszystkich członków szkolnej społeczności stanowią źródło siły i jedności, umożliwiając wszystkim zaspokojenie potrzeby afiliacji.

Dla dzieci możliwość przynależenia do grupy klasowej (i szerzej – szkolnej) to szansa na zaspokojenie wielu potrzeb psychicznych; jest to zresztą warunek prawidłowego rozwoju dziecka. Jeśli potrzeba przynależności do grupy rówieśniczej nie zostanie zaspokojona w klasie szkolnej, należy liczyć się z poważnymi komplikacjami w życiu i dzieci, i ich rodziców, ponieważ młodzi ludzie będą skłonni do szukania afiliacji poza szkołą, np. w subkulturach. Dlatego

wychowawcy klas w szkołach STO muszą dysponować bardzo bogatym warształem, tj. zestawem metod budowania zespołów klasowych, w których każdy uczeń czuje się ważny, ciekawy, pożądany, cenny itp. Czasem w zbyt mało licznych klasach powstaje dużo napięć związanych z rywalizacją o względy socjometrycznych gwiazd, co utrudnia utożsamianie się z klasą i doświadczanie cudownego uczucia przynależności. *Antidotum* może być całkiem proste, np. zwyczaj siedzenia w parze z ciągle innym kolegą/koleżanką. Stałym elementem codziennej aktywności powinno być organizowanie gier i zabaw zespołowych, angażowanie dzieci w reprezentowanie klasy, tworzenie różnorodnych okazji do dawania poczucia dzieciom, że należą do wyjątkowego zespołu, wyjątkowej szkoły itp. Warto sięgnąć także do starych sposobów, nadal skutecznie budujących poczucie przynależności ze szkołą i klasą – a przy okazji budujących przewagę naszych szkół – takich jak hymny szkół, sztandary, totemy klasowe, mundurki, emblematy, w tym logo STO.

Podkreślanie przynależności do wspólnej rodziny szkół STO oraz podejmowanie w jej ramach wielu międzyszkolnych inicjatyw lokuje całą społeczność szkoły i koła w obszarze wyższych wartości, co znakomicie pomaga w zaspokajaniu ogólnej potrzeby afiliacji. Ma to szczególne znaczenie dla osób aktywnych na forum Towarzystwa (członkowie zarządów kół czy dyrektorzy szkół), które dzięki temu mogą czuć się częścią wspólnoty złączonej poczuciem szlachetnej misji. Nie chodzi tu już tylko o potrzebę afiliacji, ale także o szacunek, uznanie i poczucie sprawstwa.

Potrzeba uznania, szacunku i akceptacji (aprobaty)

Zaspokajanie potrzeb ze *spectrum* aprobaty powinno być w każdej szkole, a tym bardziej szkole STO, najzupełniej oczywiste. Jednak znaczna liczba konfliktów w naszych szkołach i echa frustracji dochodzące z wielu naszych społeczności pokazują, że mamy w tym zakresie bardzo dużo do zrobienia.

Naturalną potrzebą każdego z nas jest pozyskiwanie od otoczenia informacji, że jesteśmy dla innych ważni, że inni pożądają naszej obecności, liczą się z naszą opinią, doceniają nasze osiągnięcia, szanują nasze zdanie itp. Akceptacja pobudza i wspiera aktywność skierowaną na ważne i szlachetne cele. Natomiast niedocenienni, niedostrzeżeni, zlekceważeni przeżywają gorycz; to przyszli inicjatorzy oporu, twórcy opozycji i animatorzy frakcji. Ich aktywność staje się destrukcyjna: utrudniają, a czasem nawet uniemożliwiają solidarną współpracę. Kiedyś zaangażowani, pierwsi w szeregu, dzisiaj wolą oczerniać swoich współpracowników, przełożonych i kolegów. Zdecydowana większość takich zachowań pochodzi z braku zaspokojenia potrzeby uznania i akceptacji.

Jeśli dziecko dozna wyraźnego braku akceptacji, nie spodziewajmy się jego zapału w pracy ku poprawie, ale raczej zamknięcia się w sobie i oporu. Jeśli ów brak akceptacji okaże się trwały, dziecko może trwać w oporze przez wiele lat, borykając się ze swą słabą samooceną. Dlatego w szkołach STO rodzice powinni dowiadywać się od profesjonalistów, jak wyrażać akceptację swoim dzieciom, jak umiejętnie i stosownie do ich wieku udzielać pochwał i okazywać szacunek. Dzięki profesjonalnemu wsparciu można też pokazać rodzicom, jak ważną umiejętnością

w dorosłym życiu jest zdolność akceptowania ludzi, szukania ich mocnych stron i docenianie ich. Warto w czasie prowadzonych warsztatów pokazać zachowania, które niszczą pożądany klimat. Inteligentni rodzice naszych dzieci z łatwością zrozumieją, że zachowania wspierające nauczycieli będą przyczynkiem do tworzenia klimatu, w którym ich dzieci wspaniale się rozwiną.

Staje się to tym wyraźniejsze, że powszechna pauperyzacja umniejszyła znaczenie dobrych manier. Ich stosowanie na co dzień to nie tylko formalna sprawa. Dzięki dobrym manierom wiemy, jak dziękować, okazywać szacunek, wyrażać uznanie i podziwiać. To one dawniej sprawiały – może czasem „na wyrost”, że ludzie odczuwali dumę ze swoich osiągnięć, czuli się ważni, niezastąpieni, otoczeni szacunkiem. Systematyczne zajęcia z *savoir-vivre* i codzienne respektowanie wyuczanych zasad – najlepiej pod różnymi pretekstami – nie tylko wobec uczniów, ale wobec całej szkolnej społeczności, z pewnością złagodzą szkolne obyczaje i mogą przyczynić się do tworzenia atmosfery współpracy. Uprzejmy styl bycia znakomicie służy zaspokajaniu wymienionych potrzeb psychicznych. Im bardziej podziękowania i słowa podziwu będą konkretne, tym bardziej będą skuteczne. Warto pamiętać, że poczucie: „beze mnie by sobie nie poradzili” – to energia dynamiki rozwoju.

W budżetach naszych szkół powinny być zaplanowane koszty zajęć dla rodziców przez wszystkie lata ich związku ze szkołą. Najchętniej poddają się takiej pracy rodzice dzieci najmłodszych i warto to wykorzystywać. Wyjazdowe spotkania całych rodzin mogą świetnie temu służyć. Najlepiej by było, gdyby zajęcia były prowadzone przez wychowawców klas. Dla nich właśnie ZG STO systematycznie prowadzi wakacyjne szkolenia, aby uczynić z nich specjalistów w zakresie współpracy z rodzicami, a nawet więcej – specjalistów w różnych szkoleniach osób dorosłych.

Wzajemnemu zaspokojeniu potrzeb akceptacji, uznania i szacunku nauczycieli i rodziców służy ich stały dialog. Nauczyciele naszych szkół często skarżą się na zachowania rodziców wobec nich, jednak sposób, w jaki to robią, pozwala przypuszczać, że sami dla nich szacunku nie odczuwają. Taka postawa nie służy budowania atmosfery powszechnego doceniania ludzi. Należy zatrudniać w naszych szkołach osoby dojrzałe emocjonalnie, które nie będą odreagowywać swoich frustracji (np. z powodu nieposiadania kosztownych samochodów czy najmodniejszych ubrań) chłodem, sztucznym dystansem czy uprzedzeniami.

Nawet najbardziej aroganccy i roszczeniowi rodzice nabierają respektu i potrafią okazywać szacunek, kiedy są właściwie traktowani i kiedy szybko zorientują się, że mają przed sobą osobę, której autentycznie zależy na rozwoju ich dziecka. Spokojne przedstawienie sposobów oddziaływania wychowawczego wobec dziecka, bardzo miłe i kulturalne, ale i konsekwentne egzekwowanie wszelkich zobowiązań rodziców wobec szkoły – taka postawa z reguły przynosi dobre rezultaty.

Zdarzają się jednak trudne sytuacje. Przerażeni swoją bezradnością wobec problemów dziecka rodzice stają się czasem agresywni. Warto to zrozumieć i okazać wyrozumiałość, a równocześnie pozwolić im doświadczyć, że potrafimy docenić ich wysiłki w pracy z dzieckiem i szanujemy ich wiedzę o dziecku. Bywa, że agresja poszczególnych osób niszczy atmosferę wychowawczą szkoły.

Zdarza się, że sposób bycia rodziców upokarza pracujących z oddaniem nauczycieli. Wtedy dyrekcja szkoły i zarząd koła muszą stanąć w obronie ich godności. Usytuowanie szkół STO w systemie oświaty sprawia, że można – na szczęście – nie podejmować współpracy z wszystkimi dziećmi i wszystkimi rodzicami. Moim zdaniem warto o tym pomyśleć dokonując zmian w statutach szkół. Należy w nich zapisać, w jakiej sytuacji szkoła STO może się rozstać z uczniem. Odpowiednie zapisy mogą ochronić nas przed syzyfową pracą, podejmowaną często kosztem tych, którzy nie sprawiają kłopotu, a bardzo potrzebują osobistej troski nauczyciela.

Reasumując – nauczycieli, a szczególnie wychowawców, którzy często informują rodziców o różnych trudnych sprawach związanych z ich dziećmi, musi cechować otwartość w komunikacji, przy czym na każdym kroku powinni podkreślać, jak bardzo zależy im na dziecku i współpracy z rodzicami. Dobrymi manierami i profesjonalną komunikacją nauczyciele zaspokajają potrzeby psychiczne rodziców w zakresie akceptacji, szacunku i doceniania. Sprawiają także, że sami są traktowani poważnie, jako autorytety w dziedzinie wychowania i nauczania.

Aby szkoła mogła dobrze funkcjonować, jej dyrektor musi cieszyć się powszechnym szacunkiem i uznaniem. Przede wszystkim pracuje na to sam, potwierdzając codziennie swoje kompetencje i autentyczne przywiązanie do szkoły, okazując szacunek dla pracowników. Jednak zarząd koła powinien robić wszystko, aby go w tym wspierać – np. podkreślać zasadność posunięć, trafność decyzji itp. Dzieje się tak spontanicznie i naturalnie, jeżeli współpraca pomiędzy organami szkoły dobrze się układa. Tu ważna uwaga: zarząd koła powinien znać i rozumieć specyfikę pracy dyrektora szkoły. Jako kierownik zakładu pracy nie może być on zaskakiwany nieuzgodnionymi z nim decyzjami zarządu czy prezesa koła, podawanymi do publicznej wiadomości. Albo np. żądaniem z dnia na dzień danych czy natychmiastowego składania wyjaśnień bez możliwości wcześniejszego rozeznania sprawy. Niestety, w naszym Towarzystwie można się często spotkać z takimi sytuacjami. Zarządy kół niejednokrotnie traktują dyrektorów lekceważąco. A tymczasem wszelkie upokarzanie dyrektora sprawi, że będzie się on dystansował od spraw szkoły i będzie tracił motywację do pełnego zaangażowania się w jej życie.

Zdarza się, że zarządy kół w sposób zupełnie nieuprawniony uzurpują sobie pozycję właściciela szkoły. Przyjmując taką postawę, arogancko demonstrują swoją przewagę. Przypomnę w tym miejscu, że właścicielem szkoły jest całe Społeczne Towarzystwo Oświatowe, a nie poszczególne koła i ich zarządy. Zarząd jest organem prowadzącym szkołę, ma dbać o bezpieczną egzystencję i właściwe funkcjonowanie szkoły, a jednym z przejawów tej dbałości jest właśnie wspieranie dyrektora w budowaniu jego autorytetu oraz staranne budowanie opisanych w dokumentach STO relacji.

Jeżeli chodzi o uczniów, to przypomnę, że od stopnia zaspokojenia ich potrzeby akceptacji zależeć będzie ich samoocena. Pozytywny obraz samego siebie to wspaniały posąg, jaki można otrzymać od wpierającej rozwój rodziny i prawdziwie dobrej szkoły. Oczywiście, szczególnie istotne dla sprawy pozytywnej samooceny są pierwsze lata życia dziecka i pierwsze lata edukacji. Jednak dla harmonii rozwoju potrzebujemy wzmocnień przez całe życie. Akceptujący sposób bycia każdego z nas jest dla innych skarbem, prawdziwym źródłem siły. Takiego sposobu bycia

powinniśmy uczyć w naszych szkołach. Dzisiejsi uczniowie to przecież przyszli rodzice, nauczyciele, szefowie. Od tego, jak pięknie nauczymy ich akceptować innych ludzi, zależeć będzie atmosfera przyszłych rodzin i klimat w pracy.

Nauczyć akceptacji można tylko przez akceptację. Docenianie osiągnięć uczniów na najróżniejszych polach powinno być stałą praktyką szkół naszego stowarzyszenia. Liczne obszary objęte programem naszych szkół nie tylko umożliwiają rozwój zainteresowań dzieci i młodzieży, ale także, a może przede wszystkim, są sposobem na rozpoznawanie przez nich swoich mocnych stron i metodą budowania własnego pozytywnego wizerunku. Uczeń powinien doświadczać po tysiącokroć ze strony pracowników szkoły, że jest dla nich osobiście ważny i że im osobiście na nim zależy. To jest istota akceptacji. Tak rozumieją ją przedstawiciele psychologii humanistycznej.

Przekaz powinien być jasny: nauczyciele są wymagający i konsekwentni, ponieważ zależy im na tym, aby uczniowie skorzystali z lekcji, dowiedzieli się nowych rzeczy, nauczyli się systematyczności. Staranne egzekwowanie zadanych prac i powinności ucznia musi odbywać się w taki sposób i w takiej atmosferze, by uczeń mógł być pewny, że nie jest to tylko szkolna procedura ani rewanż nauczyciela za niewykonywanie poleceń, lecz przejaw głębokiego zainteresowania jego szkolnymi postępami, a ujmując ogólnie – jego losem.

Właściwie skonstruowany system oceniania i staranny przebieg procesu oceniania powinien być narzędziem doceniania ucznia i budowania jego pozytywnego obrazu samego siebie. Warto zauważyć, że nie ma żadnej rozbieżności między zaprezentowanym tu rozumowaniem a treścią obowiązującego rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów, gdzie napisano: „ocenianie osiągnięć edukacyjnych ucznia polega **na rozpoznawaniu** przez nauczycieli poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności”. Należy tylko dodać, że rzetelna **informacja zwrotna** wynikająca z owego starannego rozpoznania, szczególnie ta **dotycząca postępów**, jest znakomitą pomocą w rozwoju i nieodzownym elementem pozytywnego obrazu samego siebie.

Odczuwanie potrzeby akceptacji bardzo mocno towarzyszy nam przez całe życie, popycha nas do różnych działań. Warto zwrócić uwagę, że uczeń, który nie ma okazji doświadczyć akceptacji, zaczyna się o nią dopominać, próbując zwrócić na siebie uwagę. Niestety, nauczyciele bardzo często najszybciej reagują na zachowania niestosowne, co sprawia, że nieakceptowani uczniowie utrwalają je jako skuteczne w zwracaniu na siebie uwagi. Tak tłumaczy się wiele trudnych sytuacji występujących w szkole. Im więcej uwagi poświęca się uczniowi w kontekście pozytywnych relacji nauczyciel–uczeń, tym mniej obserwuje się jego niewłaściwych zachowań. Każdy z nas pragnie czuć się ważny, dostrzeżony, doceniony, uszanowany, a tym bardziej dziecko czy młody człowiek, którego osobowość dopiero się kształtuje, a proces rozwoju jest bardzo dynamiczny.

W szkołach STO uczniowie powinni bardzo często dowiadywać się, że są cenionymi specjalistami w najrozmaitszych dziedzinach, że bez ich udziału nie udałoby się zrealizować pewnych przedsięwzięć. Aby to było uczciwe, słowa muszą znajdować oparcie

w rzeczywistości. Dlatego szkoła powinna zapewniać różnorodne aktywności, wśród których każdy znajdzie coś, w czym będzie mógł być doskonały. „Stajemy się sobą w doświadczaniu” – ta zasada powinna nam przyświecać, gdy organizujemy uczniom zajęcia, podczas których dowiadują się, że potrafią robić dobre rzeczy, umieją być niezastąpieni itp. Wtedy będzie łatwo udzielać dzieciom i młodzieży pozytywnych informacji zwrotnych odnoszących się do ich stale wzrastających kompetencji, a tym samym zaspokajać w nich najsilniejsze pragnienie – bycia akceptowanym.

Potrzeby poznawcze

Warto przypomnieć, że osoby zakładające przed laty szkoły w strukturach Społecznego Towarzystwa Oświatowego obok staranności w wychowaniu kładły nacisk na to, aby nasze szkoły nie tyle uczyły, co były miejscem uczenia się, czyli zaspokajały potrzeby uczniów w zakresie badania, dociekania, ciekawości, twórczości. Chodzi o tworzenie sytuacji, gdy rozbudza się i zaspokaja ciekawość poznawczą, podsyca zdziwienie i radość poznania. Wydaje się, że potrzeby te w większości naszych szkół są zaspokajane w odniesieniu do uczniów. Czy jednak nie odnieść ich do innych członków szkolnej społeczności?

Dla rezultatów uczenia się bardzo ważne są i atmosfera, i metodyka. Dobrze, kiedy rodzice zostają wtajemniczeni w metodykę poszczególnych przedmiotów i otrzymają od nauczycieli wyjaśnienie dotyczące wybranych przez nich sposobów dochodzenia do celów tak poznawczych, jak i wychowawczych. Dowiedzą się wtedy, że najistotniejszy dla rozwoju jest sam proces poznawania, a niekoniecznie efekt końcowy. Podmiotowo w tej sprawie traktowani rodzice, którym poświęca się sporo czasu, zwłaszcza na początku ich przygody ze szkołą, sami się rozwijają jako nauczyciele swoich dzieci i nabierają szacunku dla pracy szkoły. Współpraca z rodzicami w tym zakresie powinna być wpisana w zakres obowiązków nauczycieli i uwzględniana w sposobach ustalania wynagrodzeń.

W przypadku starszych dzieci potrzeby poznawcze odnoszące się do metod i celów nauczania należy zaspokajać włączając uczniów w tworzenie programu nauki szkolnej oraz starannie i ciekawie informując ich o oczekiwanych rezultatach uczenia się.

Potrzeba samorealizacji

Samorealizacja to osiągnięcie dojrzałości psychicznej, dystansu pozwalającego na wyważoną ocenę spraw życiowych, spokoju w odnoszeniu się do innych osób; to także łatwość okazywania szacunku innym osobom, otwartość na inne poglądy, ufność i prostota w kontaktach z innymi, życzliwość, gotowość niesienia pomocy. Nie oznacza jednak stagnacji czy pasywności. Przeciwnie – ułatwia aktywność i pobudza twórczość, pozwala współpracować bez kompleksów i zawiści. Samorealizacja jest z jednej strony potrzebą i dążeniem każdego, kto w wyniku doświadczeń i pracy nad sobą znajduje się już na wysokim poziomie rozwoju psychicznego, z drugiej strony jest rezultatem zaspokojenia wcześniej opisanych potrzeb psychicznych.

Spółeczne Towarzystwo Oświatowe samorealizację ma zawartą w swojej idei i swojej misji. Oznacza to, że powinniśmy z uczniami każdego nowego rocznika, wspólnie z ich rodzicami, ponawiać pracę edukacyjną i wychowawczą trwającą tak długo, jak długo pozostają oni w naszych szkołach. Tworząc warunki do prawdziwego, dynamicznego rozwoju osobowego nie tylko swoich uczniów, ale także osób dorosłych związanych ze środowiskiem STO, przyczyniamy się do rozwoju kapitału społecznego Polaków.

Opracował zespół

Sugerowany wizerunek absolwenta szkoły STO na poszczególnych etapach kształcenia

WIZERUNEK ABSOLWENTA

I etapu szkoły podstawowej Społecznego Towarzystwa Oświatowego

Uczeń po III klasie zna zasady ustalone wspólnie w klasie/szkole i próbuje ich przestrzegać. Rzetelnie wykonuje swoje obowiązki (np. dyżury klasowe). Potrafi realnie ocenić swoje zachowanie.

Sam wybiera koła zainteresowań i aktywnie w nich uczestniczy. Chętnie włącza się w gry zespołowe o różnym charakterze, przestrzega zasad *fair-play*, potrafi pogodzić się z porażką, cieszyć się z sukcesów innych. Zna regulaminy konkursów, w których bierze udział.

Wywiązuje się ze złożonych obietnic i przyjętych zadań. Umie przeprosić za wyrządzoną krzywdę, otwarcie przyznać się do popełnionego błędu i zaproponować sposób naprawienia go. Potrafi wystąpić z propozycją pomocy i wyjaśnić, na czym w jego wieku polega odpowiedzialność, dzielność i uspołecznienie.

Rozumie zasady bezpieczeństwa w domu, szkole i na ulicy; potrafi wezwać pogotowie i straż pożarną. Zna zasady bezpiecznego korzystania z narzędzi multimedialnych. Potrafi wyszukać informację w Internecie, wykonać pracę domową w formie elektronicznej i wysłać e-mail.

W miarę swoich możliwości bierze udział w scenkach (zajęcia metodą dramy), próbuje nazwać i pokazać emocje. Wie, że należy pomagać innym, a w związku z tym uczestniczy w szkolnych działaniach charytatywnych: przygotowuje paczki, zbiera monety, pisze listy, robi kartki pocztowe.

Samodzielnie i w grupach tworzy tematyczne projekty plastyczne (np. plakaty, kotyliony, konstrukcje z papieru, plasteliny, modeliny itp.). Uczestniczy w dekorowaniu klasy/szkoły, np. z okazji świąt. Współtworzy imprezy klasowe i szkolne, przygotowuje własne prezentacje (np. recytacje, piosenki).

Wie, jak należy zachować się w różnych miejscach i sytuacjach (w teatrze, w czasie uroczystości szkolnych). Biorąc udział w wycieczkach zachowuje się w sposób zdyscyplinowany.

Ma podstawową wiedzę o świętach i tradycjach chrześcijańskich, a także świętach innych religii wyznawanych w okolicy. Rozumie sens i przesłanie rocznic i świąt narodowych, np. Święta Niepodległości. Bierze udział w przygotowaniach informacji dotyczących różnych świąt i tradycji.

W języku obcym ma opanowane słownictwo z zakresu życia codziennego i posługuje się podstawowymi zwrotami w tym języku. Zna elementy kultury narodowości, których języki są nauczone w szkole.

Wie na czym polega specyfika pracy różnych zawodów. Zna swoją miejscowość/okolicę; wie, jaki jest jej herb/symbol. Zna logo szkoły i (ewentualnie) jej patrona; wie, co oznacza skrót STO.

Wie, że mózg lubi ruch; nie unika zajęć wf; bierze udział w grach i zawodach sportowych; uczy się pływać.

Segreguje śmieci, zbiera baterie; gromadzi nakrętki, makulaturę i inne produkty do recyklingu. W życiu codziennym stosuje dostępne dzieciom zasady ochrony środowiska: korzysta z kubeczków wielokrotnego użycia, oszczędza wodę, gasi zbędne oświetlenie, używa ręczników papierowych.

WIZERUNEK ABSOLWENTA
I ETAPU KSZTAŁCENIA W SZKOLE PODSTAWOWEJ STO
Zestaw działań wychowawczych

DZIAŁANIE	OKRES REALIZACJI	OSOBA ODPOWIEDZIALNA	SPOSOBY EWALUACJI Po czym poznam, że.....
POSTAWA: Postępowanie zgodne z zasadami obowiązującymi w klasie, szkole, środowisku			
Współtworzenie kodeksu klasy	I semestr	Wychowawca	Uczeń zna wspólnie ustalone zasady i próbuje ich przestrzegać.
Uczestnictwo w grach i ich współtworzenie	Cały cykl	Wychowawca, nauczyciele przedmiotów	Chętnie uczestniczy w zaproponowanych grach o różnym charakterze, przestrzega zasad <i>fair play</i> , potrafi pogodzić się z porażką, cieszyć się z sukcesów innych.
Organizacja konkursów klasowych, szkolnych, międzyszkolnych	Cały cykl	Wychowawca, nauczyciele przedmiotów	Bierze udział w zaproponowanych konkursach, zna ich regulamin.
Scenki dramowe	Cały cykl	Wychowawca	W miarę swoich możliwości bierze udział w scenkach, próbuje nazwać i pokazać emocje.
Udział w imprezach środowiskowych	Cały cykl	Wychowawca, nauczyciele przedmiotów	Wie, jak należy zachować się w różnych miejscach i sytuacjach (w teatrze, w czasie uroczystości szkolnych), przestrzega obowiązujących norm.
POSTAWA: Ponoszenie odpowiedzialności za to, co się mówi i robi			
Przydzielanie funkcji w klasie, szkole	Cały cykl	Wychowawca	Rzetelnie wykonuje swoje obowiązki (dyżury klasowe, szkolne; nadzór nad projektem).
Wspólne działania na rzecz klasy, szkoły, społeczeństwa	Cały cykl	Wychowawca	Współtworzy imprezy klasowe i szkolne, przygotowuje dekoracje, prezentacje, bierze udział w projektach i działaniach charytatywnych.

DZIAŁANIE	OKRES REALIZACJI	OSOBA ODPOWIEDZIALNA	SPOSOBY EWALUACJI Po czym poznam, że.....
POSTAWA: Uczeń zna i szanuje symbole narodowe, tradycje, najważniejsze wydarzenia i postacie historyczne, a także nazwę i logo STO, ew. patrona i logo swojej szkoły			
Przygotowywanie okolicznościowych gazetek szkolnych, wpisów na strony internetowe, notatek o znanych postaciach historycznych; wykonywanie symboli i ozdób narodowych (flagi, kotyliony).	Cały cykl	Wychowawca	Zna dni obchodzone jako święta narodowe, bierze udział w imprezach i apelach szkolnych, np. z okazji Święta Niepodległości, Święta Konstytucji 3 Maja.
Praca w grupach: odtwarzanie w różnych technikach plastycznych logo szkoły i STO, puzzle z logo STO, wykonanie plakatu z pełną nazwą stowarzyszenia i logo. Układanie haseł z elementem pełnej nazwy szkoły/stowarzyszenia.	Cały cykl	Wychowawca	Zna i rozpoznaje logo stowarzyszenia oraz logo szkoły; wie co oznacza skrót STO.
POSTAWA: Uczeń podejmuje próby komunikacji w języku obcym, wie, że warto uczyć się języków			
Uczestnictwo w przedstawieniach, w projekcie: „English Drama at School”. Przygotowywanie materiałów do projektu „Comenius”. Udział w egzaminach i konkursach np. „Olimpusek”, w zajęciach prowadzonych przez wolontariuszy z różnych krajów.	Cały cykl	Nauczyciele przedmiotów	Zna podstawowe zwroty w języku obcym i posługuje się nimi. Zna elementy kultury narodowości, których języki są nauczone w szkole. Dąży do doskonalenia swoich umiejętności językowych. Starą się o pierwsze certyfikaty językowe.

DZIAŁANIE	OKRES REALIZACJI	OSOBA ODPOWIEDZIALNA	SPOSOBY EWALUACJI Po czym poznam, że.....
POSTAWA: Szacunek dla pracy każdego człowieka			
Wycieczki szkolne i klasowe do różnych miejsc pracy (zakładów pracy). Zapraszanie do szkoły przedstawicieli różnych zawodów (m.in. rodziców).	Cały cykl	Wychowawca, nauczyciele przedmiotów	Zna podstawowe zawody, wie na czym polega specyfika ich pracy. Uczestniczy w spotkaniach z przedstawicielami różnych zawodów.
POSTAWA: Docenianie pracy charytatywnej, włączanie się w działania wolontariatu			
Udział szkoły/klasy w akcjach charytatywnych (ogólnopolskich, lokalnych): Szlachetna Paczka, Marzylińska Poczta, Góra Grosza, WOŚP.	Cały cykl	Wychowawca	Wie, że należy pomagać innym, przygotowuje paczki, zbiera monety, pisze listy, robi kartki pocztowe.
Organizacja akcji charytatywnych o zasięgu szkolnym i lokalnym (np. dla kolegów, dla podopiecznych Domu Seniora, osób niepełnosprawnych).	Cały cykl	Wychowawca, nauczyciele przedmiotów, nauczyciele świetlicy	Współorganizuje akcje charytatywne o różnym zasięgu.
POSTAWA: Akceptacja siebie i innych, tolerancja wobec ludzi innych kultur, narodowości, religii itp.			
Zapoznanie z tradycjami obchodzenia różnych świąt w Polsce, poznanie głównych świąt w innych krajach i religiach.	Zgodnie z kalendarzem świąt	Wychowawca	Bierze udział w przygotowaniach dekoracji świątecznych. Ma podstawową wiedzę o różnych świątach i tradycjach chrześcijańskich, a także świątach innych religii wyznawanych w okolicy
Udział w dokonywaniu samooceny.	Cały cykl	Wychowawca	Potrąfi realnie ocenić swoje zachowanie.

DZIAŁANIE	OKRES REALIZACJI	OSOBA ODPOWIEDZIALNA	SPOSOBY EWALUACJI Po czym poznam, że.....
POSTAWA: Właściwe wykorzystywanie nowoczesnych technologii komputerowych, świadomość korzyści i zagrożeń z nich płynących			
Przygotowywanie prezentacji multimedialnych, wyszukiwanie informacji w Internecie, śledzenie na bieżąco wiadomości z interesujących ucznia dziedzin, redagowanie na komputerze tekstów do gazetki klasowej.	Cały cykl	Wychowawca	Przedstawia w formie elektronicznej efekty swojej pracy, przesyła wiadomości drogą mailową.
Opracowywanie instrukcji dotyczących bezpiecznego korzystania z komputera, internetu; wykonywanie plakatów na ten temat. Dyskusje klasowe/szkolne dotyczące bezpiecznych gier. Uczestnictwo w projekcie „Owce w sieci”.	Cały cykl	Wychowawca	Zna zasady bezpiecznego korzystania z narzędzi multimedialnych i wynikające z niego zagrożenia.
POSTAWA: Poszukiwanie nowych pasji i zainteresowań			
Udział w różnego typu kółkach zainteresowań proponowanych w szkole. Uczestnictwo w wycieczkach i wyjściach do centrów kultury (galerie, muzea, teatry, kina). Występy w szkolnych i międzyszkolnych przeglądach twórczości dzieci.	Cały cykl	Nauczyciele przedmiotów, wychowawca	Bierze udział w wybranych przez siebie kółkach zainteresowań.

DZIAŁANIE	OKRES REALIZACJI	OSOBA ODPOWIEDZIALNA	SPOSOBY EWALUACJI Po czym poznam, że.....
POSTAWA: Nastawienie proekologiczne			
Przygotowanie pojemników do segregacji odpadów, uczestnictwo w Dniu Ziemi, wykonywanie plakatów dotyczących ekologii, propagowanie przyjazdu do szkoły rowerem.	Cały cykl	Wychowawca, nauczyciele przedmiotów, nauczyciele świetlicy	Segreguje śmieci, zbiera baterie, gromadzi nakrętki, makulaturę, i inne produkty do recyklingu. W życiu codziennym stosuje podstawowe zasady ochrony środowiska: korzysta z kubeczków wielokrotnego użycia, starannie dokręca kran, gasi światło po wyjściu z toalety, świadomie korzysta z ręczników papierowych.
POSTAWA: Uprawianie sportu ze świadomością, że ma to wpływ na ogólny rozwój człowieka			
Udział w różnych zawodach sportowych, zielonych i białych szkołach, w zajęciach na basenie, lodowisku, w rajdach pieszych, PARKOFRAJDZIE, szkolnych piknikach rodzinnych, grach terenowych; aktywność ruchowa podczas przerw.	Cały cykl	Nauczyciele wychowania fizycznego	Nie unika zajęć sportowych. Wie, że mózg lubi ruch. Bierze udział w plebiscycie na Sportowca Roku.
POSTAWA: Dbłość o zdrowie i bezpieczeństwo swoje i innych			
Program „Ratujemy i uczymy ratować”; cykliczne spotkania ze Strażą Miejską; odwiedziny w Straży Pożarnej.	Cały cykl	Wychowawca	Rozumie zasady bezpieczeństwa (np. na ulicy), potrafi wezwać pogotowie i straż pożarną.

WIZERUNEK ABSOLWENTA

II etapu szkoły podstawowej Społecznego Towarzystwa Oświatowego

Po ukończeniu klasy VI uczeń jest przygotowany do kontynuacji nauki na wyższym szczeblu edukacji. Ma poczucie własnej wartości, zna swoje mocne i słabe strony.

Posiada odpowiednią do wieku, uporządkowaną wiedzę o otaczającym go świecie i potrafi ją wykorzystać w życiu codziennym. Łączy informacje z różnych dziedzin nauki. Chętnie się uczy, dąży do zdobywania nowych umiejętności i sprawności, ma różne zainteresowania. Lubi czytać.

Skutecznie rozwija się indywidualnie, ale też potrafi pracować w grupie (np. metodą projektu); ma doświadczenia uczestnictwa w różnych akcjach klasowych i szkolnych (np. artystycznych, sportowych, charytatywnych).

Swobodnie i poprawnie wystawia się w języku ojczystym; komunikuje się w języku obcym. Potrafi zadawać pytania, jest dociekliwy, uważnie słucha. Umiejętnie formułuje problemy i próbuje je rozwiązać.

Jest otwarty i tolerancyjny, szanuje innych. Łatwo nawiązuje kontakty. Rozpoznaje i nazywa emocje; wykazuje empatię. W trudnych i konfliktowych sytuacjach nie wycofuje się i nie przejawia agresji, próbuje podejmować mediację.

Bierze czynny udział w życiu społeczności szkolnej i lokalnej. Udziela się w różnych organizacjach życia społecznego w szkole (np. samorząd uczniów) i w swojej okolicy (np. w zakresie opieki nad zwierzętami).

Jest patriotą; szanuje tradycje i symbole narodowe. Rozumie przesłanie świąt państwowych, uczestniczy w obchodzeniu ważnych rocznic. Postrzega siebie jako obywatela Polski i Europy.

Szanuje środowisko naturalne i przestrzega związanych z tym wymagań (np. segregowanie odpadów, oszczędzanie wody). Dbą o porządek w miejscach, w których przebywa. Przejawia chęć zdrowego trybu życia: uprawia sport, zdrowo się odżywia, potrafi aktywnie wypoczywać.

Umiejętnie gospodaruje swoim czasem, szanuje czas innych. Dotrzymuje terminów. Respektuje uwagi (rówieśników i dorosłych). Jest odpowiedzialny za to, czego się podjął.

Właściwie korzysta z dostępnej wiedzy. Ma potrzebę samokształcenia i wie, że trzeba się kształcić przez całe życie. Potrafi przyznać się do własnej niewiedzy. Zna zagrożenia związane z technologiami informatycznymi, za pomocą których komunikuje się ze światem.

Absolwent szkoły podstawowej STO jest odpowiedzialny, kreatywny i dzielny. Dbą o kontakty społeczne. Poszukuje prawdy o sobie i świecie, spogląda w przyszłość z optymizmem. Godnie reprezentuje szkołę w różnych okolicznościach.

WIZERUNEK ABSOLWENTA
II ETAPU KSZTAŁCENIA W SZKOLE PODSTAWOWEJ STO
Zestaw działań wychowawczych

DZIAŁANIE	OKRES REALIZACJI	OSOBA ODPOWIEDZIALNA	SPOSOBY EWALUACJI Po czym poznam, że.....
POSTAWA: Przygotowanie do kontynuowania nauki na kolejnych etapach edukacyjnych			
Organizowanie warsztatów z zakresu pracy umysłowej (w ramach lekcji wychowawczych).	I semestr	Pedagog, psycholog	Każdy uczeń szkoły potrafi wymienić swoje strategie zapamiętywania, notowania i organizowania pracy umysłowej.
Treningi twórczego myślenia, warsztaty mnemotechniczne.	Cały cykl	Trenerzy lub przeskoleni nauczyciele	Uczeń jest kreatywny, potrafi logicznie myśleć, łączyć fakty, wysnuwać wnioski, a na ich podstawie tworzyć propozycje rozwiązań. Szybko się uczy i ma zdolność zapamiętywania.
POSTAWA: Świadome i odpowiedzialne kształtowanie rzeczywistości, przyjmowanie postawy obywatelskiej			
Realizacja zajęć w systemie interdyscyplinarnym, organizacja i uczestnictwo w festiwalach, praca metodą projektów, imprezy szkolne i klasowe, prezentacje uczniów, akcje klasowe, szkolne.	Cały cykl	Nauczyciele	Uczeń potrafi pracować metodą projektów, aktywnie współpracuje w grupie, przygotowuje prezentacje za pomocą różnych form i metod, angażuje się w życie społeczności szkolnej i lokalnej.
Rozwijanie zainteresowań i pasji uczniów, organizacja wycieczek krajoznawczych, obozów naukowych, odwiedzanie planetariów, centrów nauki, kin, filharmonii i teatrów. Wolontariat.	Cały cykl	Nauczyciele poszczególnych przedmiotów	Uczeń uczestniczy w kołach zainteresowań, konsultacjach, bierze udział w konkursach, spotkaniach z ciekawymi ludźmi, udziela się w akcjach charytatywnych. Wie, że wiedzę można zdobywać w różnych miejscach i w każdym wieku.
Wymiana uczniów między szkołami STO.	Cały cykl	Wszyscy nauczyciele	Następuje integracja środowiska uczniowskiego, zwiększa się otwartość na drugiego człowieka, wymiana doświadczeń.

DZIAŁANIE	OKRES REALIZACJI	OSOBA ODPOWIEDZIALNA	SPOSOBY EWALUACJI Po czym poznam, że.....
POSTAWA: Otwartość i tolerancyjność, szacunek wobec innych			
Realizacja lekcji wychowawczych o tematyce dotyczącej akceptacji inności, współpracy z innymi krajami, osobami niepełnosprawnymi. Wolontariat , np. czytanie przedszkolakom, wizyty w domu dziecka, praca w schronisku dla zwierząt, akcje charytatywne, np. Szlachetna Paczka, Karma dla zwierząt itp. Redagowanie gazetki szkolnej, organizacja kiermaszów, udział w przedstawieniach i filmach szkolnych.	Cały cykl	Nauczyciele poszczególnych przedmiotów, pedagog, psycholog	Uczeń uczestniczy w wymianach międzynarodowych, akcjach i organizacjach charytatywnych, zajęciach warsztatowych, spotkaniach z ciekawymi ludźmi. Współorganizuje imprezy, jest odpowiedzialny za ich przebieg.
POSTAWA: Dociekliwość, aktywne słuchanie, komunikatywność			
Lekcje warsztatowe dotyczące komunikacji interpersonalnej. Ankiety, wywiady, debaty.	Cały cykl	Pedagog, psycholog, wychowawcy, nauczyciele	Uczeń potrafi aktywnie słuchać, zadawać pytania, poszukiwać rozwiązań, argumentować, weryfikować własne poglądy i z łatwością nawiązywać kontakty. Zna techniki komunikacyjne.
POSTAWA: Wrażliwość emocjonalna i empatia			
Lekcje warsztatowe dotyczące uczuć, empatii. Spotkania ze specjalistą – psychologiem.	Cały cykl	Pedagog, psycholog, specjaliści, wychowawcy	Uczeń potrafi nazywać i wyrażać emocje oraz radzić sobie z nimi, udziela się charytatywnie, jest wrażliwy na drugiego człowieka i otaczające go środowisko.
Promowanie właściwych relacji interpersonalnych poprzez rozmowy, pogadanki oraz zajęcia warsztatowe dotyczące technik komunikacyjnych oraz sposobów rozwiązywania sytuacji trudnych, konfliktowych.	Cały cykl	Nauczyciele, psycholog, pedagog	Uczeń nawiązuje prawidłowe relacje z drugim człowiekiem. Postępuje się komunikatem „ja” . Zna konstruktywne sposoby rozwiązywania konfliktów oraz trudnych sytuacji.

DZIAŁANIE	OKRES REALIZACJI	OSOBA ODPOWIEDZIALNA	SPOSOBY EWALUACJI Po czym poznam, że.....
POSTAWA: Wysokie poczucie własnej wartości, poznanie swoich mocnych i słabych stron			
Zajęcia warsztatowe dotyczące hierarchii wartości i budowania własnego wizerunku.	Cały cykl	Pedagog, psycholog, wychowawcy, nauczyciele	Uczeń zna swoje mocne i słabe strony, bierze udział w konkursach, olimpiadach, uczestniczy w konsultacjach, ma świadomość własnej niewiedzy.
POSTAWA: Przejawianie chęci zdrowego trybu życia			
Profilaktyka uzależnień, upowszechnianie zdrowego trybu życia. Zajęcia dotyczące asertywności. Spotkania z dietetykiem, lekarzem, stomatologiem. Zajęcia instruktażowe z pierwszej pomocy, zasad bezpieczeństwa. Organizowanie rajdów pieszych i rowerowych.	Cały cykl	Pedagog, psycholog, pielęgniarka, nauczyciel przyrody, nauczyciele wf i techniki, wychowawcy	Uczeń uprawia sport, zdrowo się odżywia, potrafi aktywnie wypoczywać. Zna sposoby radzenia sobie ze stresem. Ma ogólną wiedzę na temat uzależnień. Potrafi odmawiać. Wie, jak bezpiecznie funkcjonować w mieście i na łonie przyrody (np. w górach), umie udzielić pierwszej pomocy.
POSTAWA: Szanowanie środowiska naturalnego i dbanie o porządek			
Organizacja akcji proekologicznych, aktywne uczestnictwo w działaniach sprzyjających ochronie środowiska. Uczestnictwo w wycieczkach do rezerwatów przyrody, parków narodowych i krajobrazowych.	Cały cykl	Nauczyciele przyrody, wychowawcy oraz personel szkoły	Uczeń rozumie potrzebę poszanowania środowiska naturalnego. Wie, na czym polega segregacja odpadów i jest jej świadomym uczestnikiem. Bierze aktywny udział w akcjach proekologicznych organizowanych przez szkołę, np. w Dniu Ziemi, sprzątaniu świata, zbieraniu nakrętek, butelek PET, zużytych baterii; uczestniczy w konkursach o tematyce ekologicznej. Rozpoznaje współczesne zagrożenia środowiska.

DZIAŁANIE	OKRES REALIZACJI	OSOBA ODPOWIEDZIALNA	SPOSOBY EWALUACJI
POSTAWA: Patriotyzm i świadome członkostwo w społeczeństwie obywatelskim			
Czynny udział w życiu społeczności szkolnej i lokalnej. Wizyty w muzeach, skansenach, izbach pamięci i miejscach martyrologii narodowej. Aktywne uczestnictwo w święcie szkoły i jubileuszach STO.	Cały cykl	Nauczyciele, opiekun samorządu szkolnego, wychowawcy	Uczeń udziela się w różnych ciałach społecznych (np. samorząd uczniów), przeprowadza kampanie, debaty, sejmiki, współorganizuje uroczystości szkolne. Interesuje się organizacjami pozytywnie publicznego. Wie, co to jest STO, i zna główne fakty dotyczące stowarzyszenia.
Podtrzymywanie tradycji narodowych, godne reprezentowanie szkoły, szanowanie symboli państwowych. Poznawanie historii, tradycji i kultury swojego kraju.	Cały cykl	Wychowawcy, nauczyciel historii, języka polskiego, plastyki, muzyki, techniki	Uczeń bierze udział w uroczystościach patriotycznych szkolnych i pozaszkolnych, związanych z obchodami świąt państwowych. Umie zachować się adekwatnie do sytuacji. Udziała się w konkursach i olimpiadach, godnie reprezentuje szkołę. Z szacunkiem odnosi się do symboli narodowych. Przygotowuje gazetkę szkolną.
POSTAWA: Umiejętne gospodarowanie czasem swoim i innych. Poszanowanie czasu. Terminowość			
Zwracanie uwagi na punktualność i terminowość. Trenowanie umiejętności organizacji czasu pracy.	Cały cykl	Wszyscy nauczyciele	Uczeń przychodzi punktualnie do szkoły. Posiada umiejętność planowania i organizowania swojej pracy. Wie, że terminowość jest oznaką szacunku dla innych ludzi. Wykazuje się odpowiedzialnością w ustalaniu zadań i terminów.
POSTAWA: Otwartość na nowe technologie informatyczne			
Zajęcia z wykorzystaniem technologii informatycznych.	Cały cykl	Wszyscy nauczyciele	Uczeń potrafi w przemyślany sposób korzystać z różnych źródeł informacji. Łączy informacje z różnych dziedzin. Właściwie korzysta z dostępnych zasobów i opracowuje wiedzę źródłową, stosując najnowsze systemy informatyczne. Wie, czym jest cyberprzemoc, potrafi jej przeciwdziałać.

WIZERUNEK ABSOLWENTA gimnazjum Społecznego Towarzystwa Oświatowego

Po ukończeniu gimnazjum uczeń jest przygotowany do kontynuacji nauki na wyższym szczeblu edukacji. Ma adekwatne poczucie własnej wartości, zna swoje mocne i słabe strony. Wykorzystuje wiedzę i umiejętności zdobyte na poprzednich etapach edukacji. Jest pozytywnie nastawiony na wieloetapowy proces uczenia się.

Posiada odpowiednią do wieku wiedzę o otaczającym go świecie i chętnie ją poszerza. Ma rozległe zainteresowania i wiąże z nimi swoje ambicje (np. uczestniczy w konkursach). Interdyscyplinarnie postrzega otaczającą go rzeczywistość. Potrafi sformułować problem i zadawać trafne pytania. Dużo czyta, wykraczając poza zestaw lektur szkolnych. Umie przyznać się do swojej niewiedzy i nie pozostaje wobec niej bierny.

Zależy mu na rozwoju indywidualnym, ale potrafi też pracować w grupie i dostosowuje się do przydzielonych mu ról (np. przy pracy metodą projektu). Przestrzega ustalonych reguł. Bierze czynny udział w życiu społeczności szkolnej (np. w samorządzie uczniów) i lokalnej. Współorganizuje różne akcje (np. artystyczne, sportowe, ekologiczne, charytatywne). Udziela się w organizacjach życia społecznego i pożytku publicznego; odczuwa dumę, satysfakcję i radość z tego, co robi dla innych.

Swobodnie i poprawnie posługuje się językiem ojczystym, ma bogate słownictwo. Nie obawia się występów publicznych (np. na forum szkolnym i międzyszkolnym). Przynajmniej jeden język obcy zna na poziomie średnim; dba o stały progres w tej dziedzinie, potwierdzany certyfikatami.

Szuka prawdy o sobie i swoim celu życia, zadaje sobie pytanie „kim jestem?“, poszukuje własnej tożsamości, kreuje i podkreśla swoją indywidualność. Samodzielnie wyszukuje, selekcjonuje i krytycznie analizuje informacje. Jest dociekliwy, mimo przeszkód dąży do prawdy. Nie boi się zmian, podejmuje wyzwania. Bierze odpowiedzialność za swoje słowa i czyny.

W życiu kieruje się uniwersalnymi wartościami. Jest wolny od stereotypów i uprzedzeń. Relacje z innymi ludźmi opiera na szacunku i wzajemnej akceptacji. Akceptuje odmienność. Swoją otwartą postawą wzbudza zaufanie otoczenia. Odczuwa empatię, reaguje na krzywdę innych; potrafi stawić czoła niesprawiedliwości wykazując odwagę cywilną. Szanuje własność swoją, cudzą i publiczną.

Przejawia postawę patriotyczną, utożsamia się z własnym krajem i jest dumny z bycia jego obywatelem. Szanuje tradycje oraz symbole narodowe i religijne; zna historię, rozumie symbolikę i znaczenie świąt państwowych i ważnych rocznic. Będąc poza krajem kultywuje polskie tradycje. Wykazuje się patriotyzmem lokalnym.

Szanuje środowisko naturalne i przestrzega związanych z tym wymagań (np. segregowanie odpadów, oszczędzanie wody). Rozumie zasady zrównoważonego rozwoju. Prowadzi zdrowy tryb życia: uprawia sport, potrafi aktywnie wypoczywać, jest wolny od nałogów.

Radzi sobie ze swoimi emocjami, umie je rozpoznać i nazwać; potrafi uporać się ze stresem. Umiejętnie gospodaruje swoim czasem, szanuje czas innych. Dotrzymuje terminów.

Właściwie korzysta ze swej wiedzy. Aktualizuje swoje wiadomości o nowych technologiach informatycznych i bezpiecznie porusza się w cyberprzestrzeni. Zna własne potrzeby edukacyjne i jest świadomy konieczności dalszej nauki.

Absolwent gimnazjum STO jest odpowiedzialny i kreatywny. Impulsy do swego rozwoju czerpie z pozytywnych wzorów. Z optymizmem patrzy w przyszłość. Postrzega siebie jako obywatela Polski i Europy.

WIZERUNEK ABSOLWENTA

GIMNAZJUM STO

Zestaw działań wychowawczych

DZIAŁANIE	OKRES REALIZACJI	OSOBY ODPOWIEDZIALNE	SPOSOBY EWALUACJI Po czym poznam, że.....
POSTAWA: Wykorzystywanie wiedzy i umiejętności zdobytych na poprzednich etapach edukacyjnych. Interdyscyplinarne postrzeganie otaczającej rzeczywistości.			
Przeprowadzanie warsztatów z zakresu pracy umysłowej i organizacji własnego czasu (w ramach lekcji wychowawczych i zastępstw). Realizacja zajęć w systemie interdyscyplinarnym. Praca metodą projektów.	Cały cykl	Pedagog/psycholog, wychowawca, nauczyciele	Uczeń stosuje strategie i sposoby zapamiętywania i uczenia się oraz organizacji własnego czasu. Potrafi odnieść się do informacji z różnych dziedzin nauki. Potrafi pracować metodą projektów. Próbuje samodzielnie stawiać i rozwiązywać problemy.
POSTAWA: Wolność od stereotypów i uprzedzeń, swobodne nawiązywanie relacji z innymi ludźmi, okazywanie im szacunku i akceptacji.			
Przeprowadzanie lekcji wychowawczych i warsztatów psychoedukacyjnych o tematyce dotyczącej akceptacji odmienności oraz różnic kulturowych. Stwarzanie sytuacji, w których uczeń może działać w środowiskach: najbliższego otoczenia (klasa, szkoła – uczeń dla ucznia, uczeń dla dorosłego, dorośli dla ucznia), lokalnym (osiedle, instytucje społeczne – Dom Kombatanta, Szpital, Dom Dziecka itp.), międzyszkolnym (na terenie miasta, kraju). Wymiany międzynarodowe.	Cały cykl	Pedagog /psycholog, wychowawca, nauczyciele, dyrekcja	Potrafi odnaleźć się i prawidłowo zachować w różnych środowiskach kulturowych i społecznych. Efektywnie organizuje i przeprowadza działania na rzecz innych. Bierze udział w wymianach międzynarodowych.

DZIAŁANIE	OKRES REALIZACJI	OSOBY ODPOWIEDZIALNE	SPOSOBY EWALUACJI Po czym poznam, że....
POSTAWA: Rozpoznaje swoje potrzeby edukacyjne i akceptuje wieloetapowy proces uczenia się. Przejawia chęć uczenia się przez całe życie. Umie przyznać się do swojej niewiedzy i nie pozostaje wobec niej bierny.			
Zajęcia kształtujące techniki uczenia się, pomagające odkrywać i rozwijać własne zainteresowania oraz pobudzające potrzebę ciągłego poszukiwania. Koła zainteresowań, obozy naukowe, warsztaty artystyczne, zajęcia sportowe i prozdrowotne.	Cały cykl	Pedagog/psycholog, wychowawca, nauczyciele	Umiejętnie korzysta z różnych źródeł informacji i wciąż poszukuje nowych. Samodzielnie wyszukiuje, selekcjonuje i krytycznie analizuje informacje. Uczestniczy w kofach zainteresowań, bierze udział w konsultacjach.
POSTAWA: Otwartość wzbudzająca zaufanie społeczne. Umiejętność pracy w grupie i dostosowania się do przydzielonych ról.			
Organizacja akcji charytatywnych, np. dla dzieci z domu dziecka, szpitala, hospicjum itd. Uczestnictwo w zbiórkach żywności i odzieży. Współpraca ze schroniskami dla zwierząt.	Cały cykl	Pedagog /psycholog, wychowawca	Odczuwa dumę, satysfakcję i radość z tego, co robi dla innych. Zachowuje się taktownie wobec osób, którym udziela pomocy. Potrafi zainicjować oraz zorganizować i przeprowadzić akcję. Potrafi wykonać dokumentację akcji.
POSTAWA: Dąży do prawdy pomimo piętrzących się przeszkód; wykazuje się odwagą w prezentowaniu swoich poglądów, nawet jeśli napotka sprzeciw innych osób; bierze odpowiedzialność za swoje słowa i czyny.			
Stwarzanie sytuacji, w których uczeń może wykażać się odwagą i odpowiedzialnością za siebie. Modelowanie pozytywnych postaw przez wychowawcę klasy oraz innych nauczycieli. Organizacja przez uczniów projektów, w których głównymi tematami będą postawy i wartości, np. odwaga cywilna, uczciwość, empatia.	Cały cykl	Pedagog/psycholog, wychowawca nauczyciele	Potrafi wyrazić publicznie swoją opinię, w sposób zdecydowany i kulturalny, mając na uwadze szacunek do innych. Odnosi się z aprobatą do pozytywnych postaw prezentowanych przez nauczycieli. Potrafi zweryfikować swoje poglądy bądź zmienić projekt pod kątem realizacji założeń.

DZIAŁANIE	OKRES REALIZACJI	OSOBY ODPOWIEDZIALNE	SPOSOBY EWALUACJI Po czym poznam, że.....
POSTAWA: Bezpiecznie porusza się w cyberprzestrzeni.			
Przeprowadzanie lekcji ukierunkowanych na efektywne i bezpieczne korzystanie z Internetu. Warsztaty psychoedukacyjne i lekcje wychowawcze kształtujące postawy poszanowania intymności oraz cudzej własności w Internecie Zajęcia z BHP wdrażające umiejętności dostosowania czasu pracy przy komputerze do zasad bezpieczeństwa i higieny pracy	Cały cykl	Pedagog/ psycholog, wychowawca nauczyciele	Swobodnie porusza się w internecie i świadomie selekcjonuje znalezione treści. Nie narusza przestrzeni prywatnej innych i nie popełnia plagiatu. Racjonalnie korzysta z komputera.
POSTAWA: Postępowanie zgodne z przyjętymi normami, przepisami prawa, ale także sumieniem dobrego obywatela.			
Organizacja zajęć uczących dobrych manier i zasad zachowania w życiu codziennym.	Cały cykl	Pedagog/psycholog, wychowawca	Zna zasady dobrego wychowania i stosuje je na co dzień. Organizuje i prowadzi Akademię Dobrych Manier (uczniowie starszych klas przygotowują dla młodszych warsztaty z zachowania np. przy stole, na przyjęciu, w teatrze, kinie, w rozmowie ze starszymi itp.)
POSTAWA: Postępowanie zgodne z przyjętymi normami, przepisami prawa, ale także sumieniem dobrego obywatela.			
Zajęcia i warsztaty na temat wybranych elementów Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz innych ważnych dokumentów prawnych. Przygotowanie przez uczniów debaty międzyklasowej na wybrane tematy z zakresu praw i obowiązków dzieci i młodzieży, pojęć państwa, obywatela, demokracji, wolności słowa itp.	Cały cykl	Wychowawca, nauczyciele	Korzysta nie tylko z wiedzy przekazanej przez dorosłych, ale też znalezionej samodzielnie w źródłach (Konstytucja, Konwencja Praw Dziecka, Kodeks rodzinny, cywilny, przepisy UE itp.). Zna pojęcie zrównoważonego rozwoju. Potrafi sporządzić dokumentację debaty w postaci zdjęć, scenariuszy, filmu.

DZIAŁANIE	OKRES REALIZACJI	OSOBY ODPOWIEDZIALNE	SPOSOBY EWALUACJI
<p>POSTAWA: Posiada adekwatne poczucie własnej wartości; radzi sobie ze swoimi emocjami, potrafi je rozpoznać i nazwać oraz uporać się ze stresem. Potrafi stawić czoła niesprawiedliwości, reaguje na krzywdę innych. Jest wolny od nałogów.</p> <p>Realizacja programu profilaktycznego i wychowawczego dotyczącego zagrożeń i stresu (podczas lekcji wychowawczych i warsztatów psychoedukacyjnych, a także w rozmowach indywidualnych).</p> <p>Stwarzanie czasu i przestrzeni do nieformalnych kontaktów z rówieśnikami (np. podczas przerw międzylekcyjnych, w świetlicy szkolnej, w trakcie wycieczek).</p> <p>Podjęmowanie działań wzmacniających poczucie własnej wartości ucznia oraz budowanie w uczniach poczucia bezpieczeństwa.</p>	<p>C cały cykl</p>	<p>Pedagog/psycholog, wychowawca, nauczyciele</p>	<p>Potrafi rozpoznać i kontrolować swoje emocje, jest empatyczny. Potrafi zachować się asertywnie. Nie ulega nałogom. Chętnie przebywa w gronie rówieśników i ma z nimi dobre kontakty. Jest otwarty na nowe osoby. Potrafi zwerbalizować swoje problemy. Swobodnie rozmawia z nauczycielem i innymi dorosłymi, także w otoczeniu pozaszkolnym.</p>

WIZERUNEK ABSOLWENTA

liceum Społecznego Towarzystwa Oświatowego

Po ukończeniu liceum uczeń jest przygotowany do świadomego planowania swego rozwoju, tj. wyboru kierunku studiów lub podjęcia innej drogi edukacji. Ma poczucie własnej wartości, zna swoje mocne i słabe strony. Sprawnie wykorzystuje wiedzę i umiejętności zdobyte na dotychczasowych etapach edukacyjnych.

Ma poczucie wolności, ale jednocześnie potrafi krytycznym okiem spojrzeć na siebie. Jest kreatywny zarówno w planowaniu swojego rozwoju, jak i miejsca na rynku pracy. Stara się dołączyć do elity intelektualnej i społecznej, a nie tylko finansowej kraju. Podnosi wysoko poprzeczkę stawianych sobie wymagań i konsekwentnie zmierza do celu:

- uporem i dyplomacją w kulturalny sposób „wchodzi oknem, gdy zamknięte są drzwi”;
- kierując się maksymą „chcieć to móc” osiąga najwyższe szczyty.

Ma umiejętność myślenia wynikowego, potrafi wiązać fakty i znajdować konstruktywne rozwiązania:

- powodowany ciekawością świata, wnikliwie stara się zrozumieć każde zaistniałe zjawisko;
- jest elastyczny, nazywa problem i poszukuje dla niego rozwiązań.

Rozumie konieczność uczenia się przez całe życie:

- wychodząc z założenia, że „stać w miejscu – znaczy cofać się”, cały czas rozwija swoje kompetencje;
- jest otwarty, nie boi się zadawania pytań, uważa, że „nie ma głupich pytań, są tylko głupie odpowiedzi”.

Potrafi zachować spokój w trudnej sytuacji i wie, jak skutecznie uporać się ze stresem:

- kierując się myślą „zapukał strach do drzwi, otworzyła mu odwaga, a za drzwiami już nikogo nie było”, potrafi spokojem i opanowaniem wygrać każdą stresującą sytuację;
- budzi zaufanie innych, a w sytuacji sporu jest gotowy podjąć mediację.

W życiu kieruje się uniwersalnymi wartościami. Jest wolny od stereotypów i uprzedzeń:

- wychodząc z założenia, że nikt nie potrzebuje przyzwolenia od innych na bycie sobą, nie odwraca oczu od odmienności i przyjmuje tolerancyjną postawę;
- nie boi się zmian, podejmuje wyzwania, odpowiada za swoje czyny.

Jest patriotą, zna historię Polski, rozumie i szanuje tradycje i symbolikę narodową. Równocześnie czuje się obywatelem Europy i świata:

- świadomie korzysta z dorobku cywilizacji i kultury;
- stara się być nie tylko uczestnikiem i konsumentem, ale i współtwórcą tego dorobku.

Wysoko ceniąc świadomą obecność w społeczeństwie, prezentuje aktywną postawę obywatelską:

- postępuje zgodnie z przyjętymi normami, przepisami prawa, ale także sumieniem dobrego obywatela;
- inicjuje akcje mające na celu dobro społeczne;

- odczuwa empatię, uczestniczy w działaniach na rzecz potrzebujących;
- rozumie pojęcie zrównoważonego rozwoju i zasady ochrony środowiska, prowadzi zdrowy tryb życia.

Jest przygotowany do wystąpień publicznych:

- swobodnie i poprawnie wypowiada się w debacie publicznej;
- jasno formułuje myśli na piśmie;
- zna języki obce.

WIZERUNEK ABSOLWENTA LICEUM STO

Zestaw działań wychowawczych

DZIAŁANIE	OKRES REALIZACJI	OSOBY ODPOWIEDZIALNE	SPOSOBY EWALUACJI Po czym poznam, że.....
POSTAWA: Postępuje zgodnie z przyjętymi normami, przepisami prawa, ale także sumieniem dobrego obywatela.			
Spotkania z absolwentami wydziału prawa, policjantami i innymi specjalistami (agresja, cyberprzemoc, uzależnienia)	Cały rok	Pedagog	Uczeń zna normy społeczne i przepisy prawa obowiązujące w szkole i poza nią, stosuje się do nich, ma świadomość konsekwencji.
Akademia Dobrych Manier	Cały rok	Wychowawca, nauczyciele	Uczeń zna zasady dobrego wychowania i stosuje je na co dzień.
POSTAWA: Ma poczucie wolności, ale jednocześnie potrafi krytycznym okiem spojrzeć na siebie.			
Akademia Małolata – prowadzenie zajęć dla młodszych uczniów innych szkół	1 raz w roku	Nauczyciele	Angażuje się w życie społeczności lokalnej, planuje, przygotowuje, organizuje zajęcia. Staje się odpowiedzialny za młodszych.
POSTAWA: Wychodząc z założenia, że nikt nie potrzebuje przyzwolenia od innych na bycie sobą, nie odwraca oczu od odmienności i przyjmuje tolerancyjną postawę.			
Organizacja wspólnych zajęć np. z uczniami szkoły specjalnej. Zaproszenie młodzieży z ośrodka dla uchodźców np. na imprezę szkolną, warsztaty	Kilka razy w roku	Wychowawca	Zauważa różnorodność i akceptuje ją, rozumie potrzeby innych, jest tolerancyjny, a w razie potrzeby okazuje pomoc.
POSTAWA: Jest elastyczny, nazywa problem i poszukuje dla niego rozwiązań.			
Projekty edukacyjne indywidualne i grupowe	Dwa razy w roku	Nauczyciele przedmiotów	Wykazuje się pomysłowością, planuje, organizuje, wykonuje i prezentuje efekty. Wykorzystuje technologie IT.

DZIAŁANIE	OKRES REALIZACJI	OSOBY ODPOWIEDZIALNE	SPOSOBY EWALUACJI Po czym poznam, że....
POSTAWA: Odpowiada za swoje czyny			
Wyjście do sądu na rozprawę otwartą, zajęcia z zakresu technik rozwiązywania konfliktu: negocjacji, mediacji, arbitrażu	Dwa razy w roku	Pedagog	Uczeń uświadamia sobie konsekwencje czynów karalnych. Poznaje metody rozwiązywania konfliktów; potrafi korzystać z technik komunikacyjnych używanych w procesach negocjowania.
POSTAWA: Stawiając na świadomą obecność w społeczeństwie, prezentuje aktywną postawę obywatelską.			
Uczestnictwo w uroczystościach szkolnych, lokalnych i państwowych	Cały rok	Wychowawca, nauczyciele	Prezentuje postawę obywatelską i patriotyczną. Godnie reprezentuje szkołę i kraj. Szanuje symbole narodowe.
Organizacja Samorządu Uczniowskiego	Cały rok	Opiekun samorządu	Potrafi przeprowadzić kampanię wyborczą, ma świadomość potrzeby uczestnictwa w głosowaniu, dba o przestrzeganie ordynacji, wspomaga prace towarzyszące wyborom.
Udział w życiu publicznym: zainteresowanie sesjami Rady Miasta i Rady Powiatu, kontakt z Młodzieżową Radą Miasta	Cały rok	Jw.	Wykazuje zainteresowanie działaniami władz lokalnych, ma świadomość wpływu pojedynczego obywatela na życie społeczności lokalnej, jest świadomym i aktywnym obywatelem. Czuje się związany ze swoim regionem, zna jego potrzeby i problemy.
POSTAWA: Podnosi sobie wysoko poprzeczkę i odważnie stara się realizować zamierzony cel.			
Certyfikaty językowe, międzynarodowe wymiany młodzieży			Ma szerokie kompetencje językowe, integruje się z rówieśnikami z innych krajów, docenia różnorodność.

DZIAŁANIE	OKRES REALIZACJI	OSOBY ODPOWIEDZIALNE	SPOSOBY EWALUACJI Po czym poznam, że.....
POSTAWA: Cechuje go ciekawość świata i wnikliwie stara się zrozumieć każde zaistniałe zjawisko.			
Dodatkowe zajęcia pozalekcyjne zgodne z zainteresowaniami uczniów (np. dietetyka, meteorologia, zastosowania chemii w kryminalistyce itp.)	Cały rok	Nauczyciele przedmiotów	Odkrywa i zgłębia powiązanie nauki z życiem codziennym, potrafi dokonać wyboru spośród szerokiej oferty edukacyjnej.
POSTAWA: Kreatywność to jego myśli przewodnia w planowaniu zarówno swojego rozwoju, jak i miejsca na rynku pracy.			
Warsztaty zakładania firm	Przez 2 miesiące	Nauczyciel przedsiębiorczości	Zna podstawy tworzenia firmy, jest kreatywny, przedsiębiorczy, podejmuje ryzyko.
Zakładanie biura kariery zawodowej	Pół roku	Nauczyciel wos	Jest kreatywny, poznaje możliwości swoje i innych, projektuje ścieżkę dalszego rozwoju, wdraża się do podjęcia pracy zawodowej.
Rozmowy kwalifikacyjne prowadzone przez rodziców kierujących firmami	Kilka razy w roku	Nauczyciel wos	Umie sporządzać pisma urzędowe ze szczególnym uwzględnieniem dokumentów związanych z rekrutacją, ćwiczy umiejętność autoprezentacji, potrafi wykorzystywać swoje mocne strony.
POSTAWA: Kierując się maksymą „chcieć to móc” osiąga najwyższe szczyty.			
Realizuje projekty, bierze udział w konkursach, układa własną ścieżkę rozwoju	Cały rok	Wychowawca, nauczyciele przedmiotów	Wyznacza sobie cele i wytrwale do nich dąży, nie zraża się niepowodzeniami, z godnością przyjmuje porażkę, traktując ją jako motywację do dalszego działania. Uznaje i szanuje autorytety.
POSTAWA: Jest otwarty, nie boi się zadawać pytań, ponieważ uważa, że „nie ma głupich pytań, są tylko głupie odpowiedzi”.			
Debaty Oxfordzkie	1 raz w roku	Nauczyciele przedmiotów	Organizuje grupę, zbiera materiały, przygotowuje wybrany temat. Potrafi uważnie słuchać, jasno formułować myśli, wysuwać i zbijać argumenty, odważnie prezentować swoje zdanie.

DZIAŁANIE	OKRES REALIZACJI	OSOBY ODPOWIEDZIALNE	SPOSOBY EWALUACJI Po czym poznam, że.....
POSTAWA: Uporem i dyplomacją w sprzyjających okolicznościach „wchodzi oknem, gdy zamknięte są drzwi”.			
Powołanie szkolnych mediatorów	Cały rok	Pedagog	Potrąfi rozwiązywać konflikty, radzi sobie w trudnych sytuacjach, negocjuje.
POSTAWA: Wychodząc z założenia, że „stać w miejscu znaczy cofać się”, cały czas rozwija swoje kompetencje.			
Wymiana międzynarodowa	1 raz w roku	Nauczyciele	Zna przynajmniej jeden język obcy, poznaje kulturę i obyczaje innych krajów, jest otwarty, przełamuje stereotypy.
Spotkania z doradcą zawodowym, udział w targach edukacyjnych, dniach otwartych uczelni wyższych.	Cały rok	Wychowawcy, pedagog, psycholog	Zbiera informacje o interesujących go kierunkach studiów. Szuka nowych możliwości zawodowych, robi plany na przyszłość. Ma świadomość swoich mocnych i słabych stron.
POSTAWA: Kierując się myślą „zapukał strach do drzwi, otworzyła mu odwaga, a za drzwiami już nikogo nie było”, potrafi spokojem i opanowaniem wygrać każdą stresującą sytuację.			
Dyżury pedagoga/psychologa, warsztaty – przełamywanie barier (słabości)	Cały rok	Psycholog, pedagog, wychowawca	Nie wstydzi się przedstawić swojego problemu psychologowi i poprosić o pomoc. Potrafi nazywać emocje i mówić o nich. Radzi sobie w sytuacjach stresu. Nie jest obojętny na potrzeby innych.
POSTAWA: Ma umiejętność myślenia wynikowego, potrafi wiązać fakty i znajdować konstruktywne rozwiązania.			
Gazetka, biuletyn, strona internetowa szkoły, organizacja imprez szkolnych	Cały rok	Opiekun samorządu	Potrąfi selekcjonować informacje, dostrzegać istotne problemy, analizować je, opisywać i prezentować. Jest kreatywny, a zarazem rzetelny i odpowiedzialny. Sprawnie wykorzystuje technologie IT.

DZIAŁANIE	OKRES REALIZACJI	OSOBY ODPOWIEDZIALNE	SPOSOBY EWALUACJI Po czym poznam, że.....
POSTAWA: Jest obywatelem świata.			
Akcje o charakterze międzynarodowym, wymiany międzynarodowe, zagraniczne kursy językowe, projekty międzynarodowe	1 raz w roku	Nauczyciele języków obcych	Nawiązuje kontakty z rówieśnikami i organizacjami za granicą, planuje wspólne działania, poznaje kulturę i obyczaje innych narodów, doskonali kompetencje językowe. Korzysta z nowoczesnych technologii.
POSTAWA: Dzięki wartościom, jakie wyznaje, i cnotom, jakie posiada, często znajduje swoje miejsce w elitach intelektualnych i społecznych.			
Spotkania z intelektualistami, badaczami, podróżnikami, ludźmi sukcesu (przede wszystkim z dawnymi absolwentami szkoły mogącymi służyć za wzór)	Kilka razy w roku	Wychowawcy, nauczyciele	Dostrzega potrzebę ciągłego doskonalenia i rozwoju; wie, że podstawą życiowego sukcesu jest systematyczna i cierpliwa praca nad sobą. Czuje potrzebę rozwoju, nie boi się nowych wyzwań. Konsekwentnie dąży do celu.

Anna Okońska-Walkowicz

Kompetencje i rola wychowawców klas

Program oddziaływań wychowawczych szkoły realizowany jest w efektywnej szkole jako ciąg działań wszystkich pracowników trwający 24 godziny na dobę przez 12 miesięcy w roku. Każdy kontakt z uczniem – w czasie lekcji, na przerwie, w czasie przypadkowego spotkania w czasie wakacji czy nawet po ukończeniu szkoły – to doświadczenia, które pomagają uczniowi w rozwoju bądź mu ten rozwój utrudniają. Pisząc „rozwój ucznia” mam na myśli wszystkie sfery jego osoby: moralną, intelektualną, fizyczną i emocjonalną.

Postaciami, które najbliższej towarzyszą dzieciom i młodzieży w ich rozwoju, są rodzice. Ciepła atmosfera domu rodzinnego, bezwzględna akceptacja od chwili poczęcia, odkrywanie pokładów dobra w dziecku, jasne określenie granic, to warunki *sine qua non* wzrostu osoby. Pomimo takich oczekiwań i takich wymagań stawianych domowi rodzinnemu, szkoła nie może uciec od ponoszenia odpowiedzialności za losy swoich absolwentów, za ich stosunek do ludzi, pracy i siebie.

Szkoła jest bowiem miejscem specyficznych doświadczeń, szczególnie społecznych i poznawczych, o które trudno byłoby w domu. W szkole młody człowiek doświadcza ustawicznych konfrontacji z rówieśnikami, otwiera się na autorytety osób innych niż członkowie rodziny. Staje się sobą i formuje się jako osoba w doświadczaniu życia szkolnego, budowaniu swojej pozycji w zespole oraz odnosząc sukcesy bądź porażki w nauce i życiu towarzyskim. W wieku szkolnym kontakty z rówieśnikami mają ogromne znaczenie dla kształtowania obrazu samego siebie. Kryje się w tym poważne zagrożenie. W wiejskiej szkole bowiem wszelkie wysiłki domu rodzinnego w zakresie wychowania mogą lec w gruzach, szczególnie wtedy, kiedy wychowawcami stają się tylko rówieśnicy.

Szkoły muszą mieć świadomość swojego ogromnego wpływu na ucznia, zwłaszcza że wpływ ten nie zawsze jest korzystny. Dlatego w szkołach STO, na co liczą rodzice, z całą powagą powinniśmy podejmować zaplanowane i profesjonalne działania wychowawcze. Przedstawiane w niniejszej publikacji propozycje mogą być w tym dziele pomocne.

W szkole powinien funkcjonować prężny **zespół wychowawców klas** prowadzony przez pedagoga bądź psychologa szkolnego, ewentualnie przez jednego z wychowawców – lidera szkolnych oddziaływań wychowawczych; w małej szkole możliwe jest pełnienie tej funkcji przez dyrektora mającego przygotowanie pedagogiczne.

Praca tego zespołu jest niezbędna do zapewnienia danej szkole **systemu wychowania**, opartego na w miarę jednolitych poglądach dotyczących postępowania wobec uczniów, oraz do budowania grupy wsparcia dla wszystkich wychowawców, szczególnie tych, którzy będą

dołączać do zespołu. Zespół powinien być grupą ludzi uczących się, doskonalących swoje umiejętności wychowawcze, oraz miejscem planowania, badania i ulepszania procesów związanych z wychowywaniem uczniów. Chodzi tu przede wszystkim o procesy odnoszące się do:

- inspirowania uczniów do systematycznego rozwoju,
- pomocy im w rozumieniu siebie,
- motywowania ich do kierowania swoim rozwojem.

Harmonijna praca zespołu pomoże integrować działania wychowawcze szkoły, natomiast brak lub niedostatek współpracy wśród wychowawców klas stanowi poważne zagrożenie dla szkolnego systemu wychowania, czyli uporządkowanych warunków do tworzenia doświadczeń stymulujących rozwój. Błędy w postępowaniu poszczególnych nauczycieli (np. rywalizacja o względy uczniów i ich rodziców czy gwiazdorskie zachowania) zostaną przez uczniów bardzo szybko rozpoznane i łatwo wykorzystane do budowania przestrzeni, którą zagospodarowują swoimi gramami. Szkolne gry uczniów zwykle owocują obniżeniem autorytetu wszystkich nauczycieli szkoły – nie tylko tych „złych”, ale i tych „doskonałych”, co sprawia, że niszczą wizerunek szkoły.

Zespół wychowawców może też być tym gremium, które będzie wspierać dyrekcję szkoły we właściwej polityce kadrowej, dbając o to aby wychowawcami klas były tylko takie osoby, które potrafią naprawdę wywierać pozytywny wpływ na uczniów. Szkoły STO na szczęście nie muszą respektować Karty Nauczyciela i zatrudniać osób nieodpowiednich. Dyrektorzy szkół powinni pozyskiwać do współpracy najlepszych i najciekawszych dla uczniów nauczycieli i wspólnie z organem prowadzącym, czyli Zarządem Koła STO, troszczyć się o ich rozwój zawodowy i dobre warunki pracy*.

Dobrze funkcjonujący zespół wychowawców jest jednym z narzędzi, jakimi może dysponować dyrektor nie tylko w codziennym staraniu o rozwój uczniów, realizację programu wychowawczego szkoły i dobrą współpracę z rodzicami, ale także w budowaniu wizerunku szkoły jako miejsca właściwych oddziaływań wychowawczych i profesjonalnego doradztwa dla rodziców. Można zaryzykować stwierdzenie, że zespół wychowawców to „as atutowy” dyrektora. Jest to najważniejszy w szkole zespół nauczycieli, a jego istnienie powinno być standardem w każdej szkole STO.

W ślad za wysokimi oczekiwaniami dotyczącymi wychowawców klas powinna iść troska o budowanie ich prestiżu. To zadanie zarówno dyrektora szkoły, zarządu koła, jak i mądrych, odpowiedzialnych rodziców. Skupieni wokół szkoły dorośli powinni robić wszystko, aby pomóc nauczycielom stawać się autorytetami dla swoich uczniów, autorytety bowiem – postaci znaczące w życiu – dynamizują proces wychowania, a także mają większą szansę na interioryzację wychowawczego wpływu. Aura otaczająca wychowawców powinna

* Jest to zresztą jeden z głównych postulatów założycieli STO, ściśle związany z postulatem zakładania szkół społecznych. W Deklaracji Programowej z 1989 roku czytamy: „Doceniając rolę nauczycieli, chcemy podnieść ich status materialny i pozycję społeczną. [...] Chcemy zakładać różnorodne placówki oświatowe, oferujące dobre warunki nauki dla dzieci i dobre warunki pracy dla nauczycieli”.

być jednoznacznie pozytywna. Ponieważ jednak funkcja wychowawcy wymaga wielu umiejętności i doświadczeń, niejednemu nauczycielowi potrzebne będzie wsparcie na początku drogi wychowawcy lub w nietypowych, trudnych sytuacjach. Pamiętajmy jednak: nic gorszego niż budowanie autorytetu na siłę. Uczniowie wyczują fałsz.

Jednym z elementów budowania wysokiej pozycji wychowawców klas powinno być wynagrodzenie. Po dokonaniu starannego wyboru wychowawców klas dyrektor może wiele od nich wymagać pod jednym wszakże warunkiem: wynagrodzenie ich powinno być znacznie wyższe od wynagrodzenia innych nauczycieli. Należy o to zadbać ustalając regulamin wynagrodzeń. W dobrze zarządzanej szkole nauczyciele powinni starać się, aby zostać wychowawcami klas! Niestety, w wielu szkołach – nawet w naszych szkołach – wychowawcą zostaje się... za karę. Łatwo sobie wyobrazić, że podejmując się roli wychowawcy dobry nauczyciel nie bierze pod uwagę różnicy w wynagrodzeniu. Kieruje się raczej ambicją, pasją zawodową, prestiżem funkcji, związanymi z nią kompetencjami decyzyjnymi itp. Jednak o tym, czy funkcja wychowawcy klasy będzie zaszczytem, przesądzą postawy nie pojedynczych, ambitnych nauczycieli, ale opinia większości.

Trudność bycia dobrym wychowawcą polega między innymi na konieczności kompetentnego odgrywania kilku ról równocześnie. Najważniejsze z nich to:

- wzór do naśladowania – osoba autentyczna, spójna, z poczuciem własnej wartości, systematycznie pracująca nad własnym rozwojem (nie tylko intelektualnym), nastawiona optymistycznie;
- towarzysz rozwoju osobistego każdego ucznia, osoba rozpoznająca jego potrzeby wychowawcze i rozwojowe, specjalista w zakresie diagnozy pedagogicznej, z umiejętnością odkrywania mocnych stron ucznia i jego zainteresowań (doradztwo zawodowe, wsparcie przyszłej kariery);
- lider zespołu klasowego, osoba budująca ten zespół, pomagająca uczniom w nabywaniu kompetencji społecznych i obywatelskich, inicjatywności, przedsiębiorczości;
- sprawny organizator, osoba planująca i sprawdzająca rezultaty swojej pracy;
- ekspert w problematyce fizjologii, psychologii, technik i procesów myślenia i uczenia się;
- inicjator przyjaznych, otwartych, pełnych ufności kontaktów z rodzicami, owocujących współpracą w sprawach wychowania uczniów oraz kompetentną pomocą w rozwiązywaniu sytuacji trudnych.

Tylko wychowawca, który potrafi odgrywać wymienione role, zapewni skuteczność procesu wychowania w szkole. Nie można nauczyć przedsiębiorczości będąc bojaźliwym sceptykiem, nie można budować w uczniach zaufania będąc osobą nieufną. To wszystko sprawia, że aktualne są uwagi Carla R. Rogersa* mówiące o tym, że tylko te osoby mogą podejmować się profesjonalnego wychowywania dzieci i młodzieży, których doświadczenia własne pozwoliły

* C.R. Rogers, *O stawianiu się osobą*, tłum. M. Karpiński, Dom Wydawniczy REBIS, Warszawa 2002.

uświadomić im sobie posiadanie kompetencji potrzebnych do pracy z uczniem. Szkole potrzebne są osoby odważne, które nie boją się doświadczać i ponosić konsekwencji tych doświadczeń, a zatem osoby, które działają na wielu polach życia społecznego, nie ograniczają się do bycia nauczycielem.

Dążąc to tego, aby absolwenci naszych szkół dokonywali wyborów etycznych na podstawie wartości dzielności, uspołecznienia i odpowiedzialności musimy zadbać o to, aby nasze szkoły były pełne dzielnych, odpowiedzialnych i uspołecznionych nauczycieli.

Beata Wróbel-Zawadzka

Ocenianie zachowania

Każdy jest geniuszem. Ale jeśli zaczniesz oceniać rybę pod względem jej zdolności wspinania się na drzewa, to przez całe życie będzie myślała, że jest głupia.

zdanie przypisywane Albertowi Einsteinowi

Ocenianie zachowania ucznia jest ważnym elementem procesu wychowania w szkole. Dokonywanie oceny, zwłaszcza w zakresie zachowania, powinno być ściśle powiązane z programem oddziaływań wychowawczych. Metodyka oceniania stosowana w szkole ma bowiem służyć budowaniu zadeklarowanych w programie wychowawczym postaw i wartości. Wystawianie ocen to jedna z tych szkolnych spraw, które budzą duże zainteresowanie tak rodziców, jak i uczniów. Warto ten fakt wykorzystać do starannego wyjaśniania rodzicom zasad, jakimi w tej sprawie rządzi się szkoła, a więc zasad wychowania.

Ocena zachowania jest jednym z trudniejszych problemów, z jakimi nauczyciel-wychowawca musi się zmierzyć podczas swojej pracy. Zanim to jednak zrobi, powinien wskazać uczniowi drogę i wspierać ucznia na każdym jej etapie.

Od czego zacząć? Pierwszym drogowskazem na każdym poziomie edukacyjnym powinien być wizerunek absolwenta. Jednak to końcowy przystanek i cel podróży. Trzeba go uczniom przedstawić, a następnie wypracować z klasą zasady, według których będziemy wspólnie do tego celu dążyć.

Rolą wychowawcy jest odnalezienie mocnych stron każdego ucznia i podjęcie z nim współpracy opartej na tych właśnie mocnych stronach. Dlatego na początku każdego roku szkolnego wychowankowie powinni oddać się autorefleksji. Podczas całego okresu edukacyjnego każdy powinien robić to wielokrotnie, co pozwoli na rozwój osobisty i dobrą samoocenę.

Niezwykle ważne są również rozmowy o postępach, osiągnięciach, ale też o porażkach – rozmowy prowadzone zarówno indywidualnie, jak i na forum klasy. Wszystkie one powinny opierać się na wzmocnieniach pozytywnych. Istotne jest również wspólne poszukiwanie rozwiązań problemów oraz konfliktów, które są wpisane w funkcjonowanie grupy. W ocenianiu nie powinno zabraknąć opinii wszystkich osób tworzących społeczność klasową czy szkolną, tj. nauczycieli, uczniów oraz innych pracowników szkoły. Ocena końcowa powinna wynikać z wnikliwej analizy postępu ucznia oraz jego skuteczności w dążeniu do celu.

Drugim drogowskazem, niezwykle ważnym ze względu na wymagania życia społecznego, istotnym w koncepcji wychowawczej Społecznego Towarzystwa Oświatowego, jest zestaw wybranych przez nas wartości:

- odpowiedzialność,
- uspołecznienie,
- dzielność.

Wszystkie one mieszczą się w misji i strategii STO oraz – w ramach programu „Szkoły STO wychowują” – w wizerunku absolwenta; chodzi o to, by wychowanie młodego człowieka w szkołach STO było harmonijne i spójne. Ocenianie zachowania powinno być przeto jednym z głównych narzędzi wychowania, tj. kształtowania osobowości ucznia, który zna, rozumie i zachowuje wymienione wcześniej wartości; otrzymana ocena będzie w znacznej mierze wynikiem wnikliwego rozpoznania, w jakim stopniu uczeń to osiągnął. Rozpoznanie tego powinien dokonać sam uczeń (będzie to ważny element samooceny), jego koledzy oraz nauczyciele.

W ocenie zachowania zwykle mamy do czynienia z systemem kar i nagród. Jednak w naszym ocenianiu powinniśmy bardziej skupić się na tych drugich, gdyż – jak wiadomo – nagrody są bardziej motywujące i budują pozytywny obraz samego siebie. Co jednak zrobić, jeśli trafimy na opór? W takiej sytuacji należy tak pokierować procesem wychowania, by młody człowiek miał szansę na dostrzeżenie swoich błędów, a następnie – możliwość ich naprawienia. Wszyscy nasi wychowankowie są dla nas ważni i wszyscy powinni to odczuwać. Powinni mieć poczucie, że zawsze bierzemy pod uwagę ich indywidualne trudności. Jednocześnie zależy nam, by stali się świadomi obowiązków wobec siebie i społeczeństwa oraz odpowiedzialni za swoje działania.

Witold Kołodziejczyk

Od edukacji *pouczania* w kierunku szkoły *umożliwiania*

W nowym podejściu do uczenia się zmianom ulega nie tylko rola nauczyciela, ale i jego funkcja. Każdy nauczyciel staje się jednocześnie wychowawcą i osobą wspierającą rozwój wszystkich obszarów funkcjonowania ucznia. Zarówno intelektualnego, fizycznego, jak i emocjonalnego oraz duchowego.

Technologia stwarza nam ogromne możliwości. Mamy w zasięgu kliknięcia myszką dostęp do ekspertów, którzy prowadzą blogi, strony tematyczne, mają profile na portalach społecznościowych i tworzą kanały tematyczne na You Tube. Możemy uczyć się od najlepszych niemal w każdej chwili. Ponadto w sieci jest coraz więcej wartościowych zasobów edukacyjnych, które mogą zostać wykorzystane podczas zajęć. Jest z czego wybierać: Scholaris, Khan Academy, Megamatma, ale także zasoby Narodowego Instytutu Audiowizualnego, w tym spektakle Teatru Telewizji, i filmoteki. Dysponujemy archiwum radia z całym bogactwem reportaży. Jest też portal z lekturami pochodzącymi z zasobów Biblioteki Narodowej. Możemy prowadzić wycieczki po wirtualnych muzeach i wykonywać symulacje niebezpiecznych eksperymentów.

To wszystko stwarza nauczycielom we współczesnej szkole zupełnie nowe możliwości. Nauczyciel nie jest już tylko pośrednikiem, swego rodzaju pasem transmisyjnym w przekazywaniu informacji, a uczeń przestaje być tylko biernym odbiorcą wykonującym polecenia. Młody człowiek przejmuje odpowiedzialność za uczenie się i tworzenie wartościowych projektów, a nauczyciel może skoncentrować się przede wszystkim na wspieraniu go w rozwoju pod względem charakteru, umiejętności i postaw. Nie musi już planować za ucznia pracy ani mówić mu, co i kiedy ma zrobić, a jedynie stwarza sytuacje, w których jego podopieczny sam planuje i organizuje pracę, sam wyznacza swoje cele. Najpierw uczy się je określać i jednocześnie odkrywa w sobie to, co jest jego największym atutem, co stanowi o jego sile – wolę podejmowania codziennego wysiłku na rzecz własnego rozwoju.

Do sukcesu potrzeba jednak określonej postawy i świadomości. Uczniowie muszą przede wszystkim wiedzieć, czego pragną, jakimi ludźmi chcą być, co chcą zrobić dla innych. I tu pojawia się nowe zadanie dla nauczyciela. Powinien skoncentrować się na pomocy uczniom w uświadamianiu im tego, że w życiu liczą się najbardziej: realizacja własnych marzeń i bezwzględne przestrzeganie uniwersalnego kodeksu moralnego. A ponadto – oprócz troski o intelektualny i fizyczny wymiar naszego funkcjonowania – ważna jest

równowaga między wszystkimi obszarami naszej egzystencji, z uwzględnieniem często zaniedbywanych obszarów życia duchowego i emocjonalnego.

Na ten właśnie ważny aspekt oddziaływań wychowawczych warto dziś w szkole zwrócić uwagę. To nie jest jednorazowe działanie, ale systemowa praca, na którą trzeba przeznaczyć czas i zaangażowanie. Mamy szansę stworzyć środowisko, które będzie sprzyjało rozwijaniu wartościowych cech charakteru ucznia. Odwołujemy się do jego własnej odpowiedzialności za uczenie się. Aby osiągnąć zamierzone rezultaty, wspieramy uczniów w kształtowaniu tych cech i postaw. Najlepszym sposobem jest metoda pracy projektowej, która pozwala uczniom ujawniać swoje silne strony i rozwijać je, uczy planowania, zarządzania sobą w czasie, wykorzystania wiedzy w budowaniu nowych idei i pomysłów.

Jeżeli chcecie zaangażować swoich uczniów, to dajcie im coś ważnego do zrobienia. Nie zanudzajcie ich, ale pozwólcie działać, tworzyć i wyrażać siebie – twierdzi Ken Robinson, ekspert w propagowaniu nowych idei w edukacji.

W dzisiejszej szkole, z dostępem do nowoczesnych technologii, możemy angażować uczniów metodami dla nich bardzo interesującymi. W tym celu warto wykorzystać nowe modele w dydaktyce, odwołujące się do samodzielnego poszukiwania i przetwarzania przez uczniów informacji. Oczywiście, wymaga to od nich samodyscypliny, a od nauczyciela uważnej kontroli procesu i reagowania w momentach, w których uczniowie tracą poczucie czasu i spada ich poziom zaangażowania.

Inną kwestią, na którą należy zwrócić uwagę, jest coraz bardziej oczywisty fakt, że edukacja odbywa się nie tylko w szkole. Dzięki mobilnej technologii możliwa jest niemal wszędzie. Poza przestrzenią tradycyjną, jaką jest szkoła, nauczyciel wykorzystuje przestrzeń publiczną z muzeami, teatrami i parkami technologicznymi oraz uwzględnia możliwości sieci internetowej. Integrujemy w ten sposób wszystkie przestrzenie, w których dziś toczy się edukacja, i w których jednocześnie – co należy podkreślić – uczniowie spędzają czas wolny. **To właśnie jakość spędzania wolnego czasu tworzy edukacyjną wartość dodaną, dziś jedno z ważnych kryteriów oceny skuteczności pracy szkoły.**

Pracę nad kształtowaniem charakteru warto rozpocząć od stworzenia wizerunku absolwenta szkoły i skoncentrowania się na rozwoju tych cech, które rzeczywiście w przyszłości pozwolą uczniom stać się spełnionymi i szczęśliwymi ludźmi.

Urzeczywistnianie tego wizerunku i budowanie charakteru wymaga najpierw zdefiniowania przez uczniów własnego rozumienia sukcesu. To jedno z ważniejszych zadań, które stanowi podstawę pracy nad rozwijaniem określonych cech. To pierwszy krok, który uświadamia uczniom mechanizmy podejmowania decyzji i dokonywania przez nich wyborów. Dyskusja, film, praca nad artykułem i wreszcie stworzenie własnego newslettera. Wywiady i docieranie

do marzeń swoich kolegów. Ale też odkrywanie własnych. Na koniec publiczna prezentacja. Tak może wyglądać przykładowa lekcja metodą projektu. Tworzymy sytuację, która ma zaangażować uczniów, stawiamy zadania, pomagamy w określeniu procesu jego realizacji i podajemy źródła, które mogą przydać się uczniom podczas pracy. Jaki będzie rezultat?

Sukces to droga, pewien zaplanowany proces. Sam fakt, że idziemy w kierunku wyznaczonym przez nasze marzenia, już nim jest. To świadomość, że nie zboczyliśmy ze szlaku, nie błądzimy i nie odbijamy się od pomysłu do pomysłu. Działamy, zbliżając się codziennie do celu. Nie jest przypadkiem, że w wyniku swojej pracy myślowej i dyskusji **uczniowie utożsamiają sukces właśnie z marzeniami**, z ich urzeczywistnieniem. Potrafią wskazać nie tylko własny przykład, ale też inne osoby, które taki sukces osiągnęły. Dzięki konsekwencji ich marzenia się spełniły. Cennym źródłem przykładów takich postaw i związanych z nimi sukcesów są biografie absolwentów szkół STO – uczestników debaty, która odbyła się w Sejmie RP w ramach obchodów 25-lecia istnienia STO. Z ich wypowiedzi dowiadujemy się, że dzięki osobistej pasji można codziennie angażować się w działania, nie odczuwając przy tym wysiłku, ale radość i satysfakcję.

Definiując pojęcie sukcesu, uczniowie próbują samodzielnie wyznaczać swoje cele. Zaczynają rozumieć, że **scenariusze naszego życia piszemy sami**, a dokonane w przeszłości wybory dotyczące naszych zachowań, reakcji i emocji zadecydowały o miejscu, w którym znajdujemy się dziś. Dojście do takiego wniosku to kamień milowy w realizacji naszych życiowych celów. To początek podejmowania świadomych decyzji i budowania odpowiedzialnych postaw.

Szkoła powinna być miejscem kształtowania świadomości uczniów i ich charakterów. Chodzi o to, by przybliżyć ich do proaktywnego życia i nauczyć odpowiedzialności za codzienne wybory. Okazuje się, że uczniowie nieczęsto mają okazję o tym rozmawiać. Zadbajmy, aby w naszych szkołach jak najczęściej mówić o skutecznych zachowaniach i dobrych nawykach. Zadbajmy, aby nie brakowało czasu na formowanie charakteru, odkrywanie sensu życia i poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, jakimi ludźmi chcą być nasi uczniowie. Rozmowy o tym, co dla nich najważniejsze, są równie potrzebne jak codzienne przygotowanie się do kolejnego egzaminu, testu, sprawdzianu. Wiedza o sobie samym może w tym pomóc, a nawet sprawić, że będzie można łatwiej i szybciej zaangażować się w naukę i zostać osobą odpowiedzialną za własne decyzje.

W życiu liczy się charakter, bez niego nie uda się odnieść autentycznego sukcesu. Szkoła w naturalny sposób staje się miejscem rozwijania takich cech charakteru, dzięki którym zwiększają się szanse uczniów na sukces i szczęśliwe życie. Może w ten sposób przyczynimy się do stworzenia szczęśliwego społeczeństwa?

Autorzy artykułów

Anna Okońska-Walkowicz, dr nauk humanistycznych, kreatorka szkolnictwa niepublicznego; od 1988 działa w Społecznym Towarzystwie Oświatowym: prezes SKT nr 64 STO w Krakowie, założycielka Zespołu Szkół Ogólnokształcących im. J. Słowackiego STO (SP i LO 1990, SG 1999), dyr. tych szkół 1993-2005; wykłada pedagogikę na Wydziale Humanistycznym Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie; pełni wysokie funkcje we władzach miejskich Krakowa (wiceprezydent 2011-13); prezes Społecznego Towarzystwa Oświatowego od 2010; propagatorka narciarstwa.

Witold Kołodziejczyk, promotor idei nowoczesnej edukacji, nauczyciel, trener kadry kierowniczej w oświacie; od 1990 działa w Społecznym Towarzystwie Oświatowym, zał. Liceum STO w Człuchowie (1990), dyr. Zespołu Szkół Społecznych STO w Słupsku; red. nacz. miesięcznika „Edukacja i Dialog”; współautor raportu *Jak będzie zmieniać się edukacja?* (2011); twórca projektu Collegium Futurum – szkoły przyszłości (2010); autor licznych publikacji, np. *Gra o szkołę. W poszukiwaniu zasad zarządzania w nowych czasach* (2007); prowadzi ekspercki blog: edukacjaprzyszlosci.blogspot.com

Jarosław Pytlak, pedagog, biolog, nauczyciel; od 1990 roku dyr. Szkoły Podstawowej nr 24 STO w Warszawie (dzielnica Bemowo), następnie także SG nr 99 STO; związany ze Społecznym Towarzystwem Oświatowym, twórczo rozwija jego program wychowawczy i edukacyjny; autor międzyszkolnego programu dla gimnazjalistów Stomenius; autor wielu publikacji pedagogicznych; instruktor ZHP.

Beata Wróbel-Zawadzka, nauczycielka matematyki i informatyki, pedagog; wicedyrektor Zespołu Szkół STO w Słupsku; zawodowo i ideowo związana ze Społecznym Towarzystwem Oświatowym; organizuje Powiatową Olimpiadę Matematyczną w Liceum i Gimnazjum Chełmińskim; współtwórca programów wychowawczych i profilaktycznych dla szkół.

Autorzy wizerunków absolwentów oraz zestawień obrazujących działania wychowawcze

Agata Baczevska, nauczycielka matematyki i przedsiębiorczości; Zespół Szkół Społecznych STO w Białymstoku, ul. Fabryczna 10.

Magdalena Bajko, nauczycielka języka polskiego w szkole podstawowej i gimnazjum; Zespół Szkół Społecznych nr 2 STO w Białymstoku, ul. Narewska 13.

Marta Bednarczyk, nauczycielka chemii; Społeczne Gimnazjum nr 2 i I Społeczne Liceum Ogólnokształcące STO w Częstochowie, ul. Rejtana 7.

Magdalena Biłan-Brozenbach, psycholog szkolny; Zespół Szkół Społecznych nr 3 STO w Krakowie, ul. Dywizjonu 303 nr 35.

Małgorzata Bugaj, nauczycielka w zakresie edukacji wczesnoszkolnej, Zespół Szkół STO, Warszawa (Bemowo), ul. Powstańców Śląskich 67a.

Katarzyna Burba, nauczycielka języka niemieckiego; Społeczna Szkoła Podstawowa STO i Społeczne Gimnazjum STO w Ciechanowie, ul. Wyspiańskiego 11 A.

Marzena Burczyk, pedagog, socjoterapeuta, mediator sądowy w sprawach karnych i nieletnich; koordynator ds. organizacyjnych i wychowawczych w I Społecznej Szkole Podstawowej STO w Słupsku, ul. Zygmunta Augusta 8.

Katarzyna Buzuk, nauczycielka plastyki; Społeczna Szkoła Podstawowa STO i Społeczne Gimnazjum STO w Siedlcach, ul. Mireckiego 28.

Renata Cińcio, nauczycielka w zakresie edukacji wczesnoszkolnej; Zespół Szkół Społecznych im. Jana Pawła II STO, Jelenia Góra, ul. Bronka Czecha 1a.

Iwona Czaja, nauczycielka w zakresie edukacji wczesnoszkolnej; Zespół Szkół Społecznych nr 3 STO w Krakowie, ul. Dywizjonu 303 nr 35.

Anna Delegacz, wychowawczynie w świetlicy szkolnej; Zespół Szkół im. Władysława Grabskiego STO, Warszawa (Ursus), ul. Traktorzystów 16.

Joanna Firek, nauczycielka przyrody i biologii; Zespół Szkół STO, Warszawa (Bemowo), ul. Powstańców Śląskich 67a.

Marzena Hobgarska-Zych, wychowawczynie w świetlicy szkolnej, nauczycielka informatyki i języka rosyjskiego; Społeczna Szkoła Podstawowa Integracyjna nr 100 STO, Warszawa (Bielany), ul. Wolumen 3.

Izabela Jóźwiak, nauczycielka w zakresie edukacji wczesnoszkolnej; prowadzi m.in. zajęcia i projekty kulinarne dla dzieci; Zespół Szkół im. Władysława Grabskiego STO, Warszawa (Ursus), ul. Traktorzystów 16.

Mirosława Karczewska, nauczycielka w zakresie edukacji wczesnoszkolnej; Zespół Szkół nr 2 STO, Białystok, ul. Narewska 13.

Piotr Kocięcki, nauczyciel fizyki; Społeczna Szkoła Podstawowa STO i Społeczne Gimnazjum STO w Ciechanowie, ul. Wyspiańskiego 11 A.

Agnieszka Kwiatkowska, nauczycielka przedmiotów artystycznych; Zespół Szkół Społecznych nr 3 STO w Krakowie, ul. Dywizjonu 303 nr 35.

Magdalena Knych, nauczycielka matematyki, wychowawczyni w świetlicy szkolnej; Zespół Szkół Społecznych nr 7 im. ks. prof. Józefa Tischnera STO w Krakowie.

Beata Łodyga, nauczycielka języka niemieckiego w Zespole Szkół Społecznych STO w Białymstoku, ul. Fabryczna 10; od 2003 koordynuje współpracę i wymianę młodzieży z tej szkoły z partnerską szkołą Realschule w Hachenburgu w Niemczech; czł. Zarządu SKT nr 91 STO w Białymstoku.

Aleksandra Reduch, nauczycielka w zakresie edukacji wczesnoszkolnej; Zespół Szkół STO, Warszawa (Bemowo), ul. Powstańców Śląskich 67a.

Katarzyna Szuflet, nauczycielka w zakresie edukacji wczesnoszkolnej; Zespół Szkół STO, Warszawa (Bemowo), ul. Powstańców Śląskich 67a.

Edyta Tymińska, nauczycielka matematyki; Społeczna Szkoła Podstawowa Integracyjna nr 100 STO w Warszawie, ul. Wolumen 3.

Marta Tyrajka, nauczycielka języka polskiego; Zespół Szkół Społecznych nr 7 STO, Kraków, ul. Stanisława ze Skalbmierza 7.

Joanna Wasylkiewicz, nauczycielka w zakresie edukacji wczesnoszkolnej, specjalistka terapii pedagogicznej; Zespół Szkół Społecznych im. Jana Pawła II STO, Jelenia Góra, ul. Bronka Czecha 1a.

Mariola Żmudzin, nauczycielka w zakresie edukacji wczesnoszkolnej; Zespół Szkół im. Władysława Grabskiego STO, Warszawa (Ursus), ul. Traktorzystów 16.

